

บทที่ ๔

ปริวรรตและศึกษาภูมิปัญญาด้านการใช้ภาษา ที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่อง สุวรรณจักรกumar

วรรณกรรมอีสานเรื่องสุวรรณจักรกumar เป็นวรรณกรรมทางพุทธศาสนาจารย์ด้วย
อักษรธรรมอีสาน ผู้วิจัยได้ปริวรรตและศึกษาภูมิปัญญาด้านการใช้ภาษาที่ปรากฏใน
วรรณกรรม ดังนี้

๑. ปริวรรตวรรณกรรมอีสานเรื่อง สุวรรณจักรกumar

วรรณกรรมอีสานเรื่อง สุวรรณจักรกumar จารย์ด้วยอักษรธรรมอีสาน ผู้วิจัยได้
ปริวรรตเป็นอักษรไทยราชการ โดยอาศัยแนวความคิดการปริวรรตของ ประเสริฐ ณ นคร
(๒๕๔๘ : ๔๘-๕๒) ในการปริวรรตวรรณกรรมอีสานเรื่องสุวรรณจักรกumar ปริวรรตโดยใช้
หลักการเขียนคำที่คนปัจจุบันส่วนใหญ่เข้าใจแต่หากถ้อยคำใดไม่ปรากฏในภาษาไทยราชการ
ก็จะปริวรรตตามเสียงอ่านโดยมีจุดมุ่งหมายของการปริวรรต ๒ ประการ คือ

๑.๑ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สนใจในการปริวรรตวรรณกรรมอีสานจากอักษรธรรม
อีสานเป็นอักษรไทยราชการ ได้เรียนรู้ถึงพื้นฐานและลักษณะการปริวรรตอักษรธรรมอีสาน
โดยเน้นการปริวรรตด้วยถ้อยคำที่คนส่วนใหญ่เข้าใจ ในขณะที่เดียวกันก็คงความหมายและ
น้ำเสียงตามภาษาอีสาน

๑.๒ เพื่อให้ผู้สนใจที่จะศึกษาวรรณกรรมอีสานเรื่องสุวรรณจักรกumar แต่ไม่
สามารถอ่านอักษรธรรมอีสานไม่ได้สามารถเรียนรู้วรรณกรรมเรื่องสุวรรณจักรกumar
ผ่านบทปริวรรต ดังปรากฏในภาคผนวกของวิทยานิพนธ์นี้

๒. วิเคราะห์ด้านการใช้ภาษา

วรรณกรรมอีสานเรื่อง สุวรรณจักรกumar เป็นวรรณกรรมประเภทร้อยแก้วมี
ลักษณะการใช้ภาษาที่แสดงถึงความรู้ความเชี่ยวชาญในการประพันธ์ของผู้แต่ง การใช้ภาษา
ในวรรณกรรม อีสานเรื่องสุวรรณจักรกumar สามารถจำแนกได้ ดังนี้

๒.๑ การใช้คำ คือ การเรียบเรียงถ้อยคำให้มีสัมผัสคล้องจองทำให้เกิดความไพเราะและทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของคำได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

๒.๑.๑ การใช้คำสัมผัส ในวรรณกรรมอีสานเรื่องสุวรรณจักรกฤมรมีการใช้ทั้งสัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะ ได้แก่

๑) สัมผัสสระ หมายถึง คำที่มีสระเดียวกันวางไว้ชิดกันในวรรคเดียวกัน มีเสียงสัมผัสเกิดขึ้น สัมผัสสระปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องสุวรรณจักรกฤมรมที่พระอินทร์ได้แปลงกายเป็นพราหมณ์มาหาพระยาอุสุภราชเพื่อรับอาสาสร้างปราสาทจากเขาวัวให้พระยาอุสุภราชจึงถามความเป็นอยู่ของพระอินทร์ ดังข้อความว่า

“...อันว่าพระยาไ้ให้อิศวรเขาก็บ่มาผดผิดถ้อยก็ยังคอยอยู่ด้วยส่วสดีเดรีอ
ที่นั่น พระยาอินทรสุรินทรเจ้าฟ้ากล่าวว่ครุาพระยาจ้วตัวประเสริฐด้าเลิศกว่า
หมุง้วทั้งหลาย ส่วนว่เฮานี้ก็หากแมนदनอินทร์คาบกลับเพศพรณวิเศษ
เหมือนดั่งพราหมณ์เข้ามาสู่อารามแห่งเจ้า ข้าก็ยังบโศกเศร้าสำนไดอศวรเขาก็บ
มากระทำโทษแก่เรادنมียศอันประเสริฐด้ากว่าชั้นฟ้ากายบนแท่นแล ประการนึ่ง
ส่วนว่ตัวเรานี้ก็อยู่เสวยสมบัติในเมืองบนปล่อยหากยังค้อยส่วสดีบ่มีอนตาย
สักเยี่ยงพะแล...”

(๓/๑๘/๒)

ความว่า อันว่าพระยาอุสุภราชก็ไม่มีรังควานเรายังอยู่สบายดี พราหมณ์จึงกล่าวต่อไปว่าเราเป็นพระอินทร์แปลงกลายเข้ามาสู่เขตอาศัยของท่าน เรานั้นไม่มีมีความทุกข์อันใดเหล่าอสุภราชก็ไม้อาจเบียดเบียนเราผู้มีบารมีได้ อนึ่งเราเสวยราชสมบัติอยู่สุวรรณคีลวันมีแต่ความสุขหาทุกข์ไม่ได้เลย

จากตัวข้างต้นพบว่ามีการใช้คำที่สัมผัสสระคำว่า “ไ้ให้อิศวร” “ถ้อย-คอย” “อินทร-สุรินทร” “กล่าวว่ครุาพระยา” “จ้วตัว” “ประเสริฐ-เลิศ” “พราหมณ์-อาราม” “ไ้ให้อิศวร”

ตอนที่สุวรรณจักรกฤมรมได้ขอพระบรมราชานุญาตจากพระบิดาของตนเพื่อไปเที่ยวเล่นในป่า ดังข้อความว่า

“...ส่วนว่เจ้าสุวรรณจักรกฤมรมนั้นอันเทวมุตรหากบันคลเข้าใจก็มักไคร
ไปหลันในป่า ก็จึงเข้าไปสู่พ่อพระยาเอกราชเหตุ เพื่อว่หาขออนุญาตซึ่งพ่อพระยา
แห่งตนก็กล่าวว่ข้าแค่พ่อพระยาเป็นเจ้า ข้าลูกแต่ก็มีใจมักไครไปแ่อวป่าเพื่อว่จัก

ไปหาเนื้อตัวหนุ่มอันมีเขาตุ่มงามนักแล ข้าแต่พ่อพระยาเป็นเจ้าขอพ้อจงให้
ปล่อยข้าอันเป็นลูกเต้าเอาไปแค่เทอญ...”

(๔/๕/๑)

ความว่า อันว่าสุวรรณจักรกumar นั้นเทวบุตรก็ดลบันดาลใจให้อยากไป
เที่ยวป่า สุวรรณจักรกumar จึงเข้าไปทูลพระยาชุมพูเอกราชเพื่อขอพระบรม
ราชานุญาตไปเที่ยวป่าล่ากวาง ขอพระบิดาโปรดพระราชทานอนุญาต

จากตัวอย่างข้างต้นมีคำที่ประสมสระเดียวกันวางชิดกันและวางใกล้กัน
เพื่อให้เกิดเสียงสัมผัสสระ มีคำว่า “ใครไป” “ว่าข้า” “ใครไป” “หนุ่ม-ตุ่ม” “ขอพ้อ”

๒) สัมผัสพยัญชนะ คือ คำที่มีพยัญชนะเดียวกันหรือมีเสียงใกล้เคียงกัน
ในวรรคเดียวกันวางชิดกันทำให้เกิดเสียงสัมผัส สัมผัสพยัญชนะปรากฏในวรรณกรรมอีสาน
เรื่องสุวรรณจักรกumar ตอนที่นางเขมาวดีฝัน ดังข้อความว่า

“...ส่วนอันว่าในราตรียามเที่ยงคืนนั้น นางก็เห็นนิมิตรคำฝันอันนึ่งก็ควร
อัศจรรย์ฝันว่ายังมีมาณพชายหนุ่มผู้หนึ่ง มีมือถือดอกไม้ดวงหนึ่งมีผิวใส มาอุยขึ้นให้
ใส่มือแห่งนางหั้นแล ที่นั้นนางก็อุยขึ้นมือฮับเอาด้วยมือทั้ง ๒ แล้วนางแก้ว
ก็ลวดหัดขวงใส่หูทั้ง ๒ แล้ว ดูกามช่วยขึ้นนางลวดสะคั่งตื่นตกใจ ครั้นว่า
นางตื่นขึ้นกระซังฝันแล้วนางแก้วก็ลุกไปอาบน้ำชำระเนื้อคนบรรบรรแล้วนางก็
ไหว้ทิศทั้ง ๘ ด้าน แล้วนางก็กล่าวว่ขอให้ได้ลาภจกการอันถูกเนื้อเฟิงใจจงจัก
มีแก่ข้าแต่เทอญ อันว่าความสวัสดิ์จงจักมีแก่ข้าเทอญ ว่าหั้นแล้วนางก็เข้าสู่เตา
ไฟหุงข้าวสุกแล้ว นางก็ลวดเอาไปบูชาแก้วทั้ง ๓ ประการ นางก็ลวดคิดใจว่า
ดังนี้ อันว่าลูกผู้ประเสริฐก็เหมือนจักเกิดมีแก่กูชะแล เหตุเพื่อว่ากูได้กินหมาก
ม่วงจึงลูกอันหวานขนาดสุดใจอันหลุดออกจากปากจวอุสุภราชไหลมาวันวานนี้
ชะแล ว่าหั้นแล้ว ตทา ในการเมื่อนั้นนางอุมาพนิศก็มาเอาปฏิสนธิในท้อง
แห่งนางเขมาวดีแม่หม้ายแท้หั้นแล ครั้นว่านางทรงครรภ์แก่ได้ ๑๐ เดือน
บรรบรรเต็มแล้วนางเขมาวดีก็ประสูติได้ยังลูกผู้หนึ่งก็ประเสริฐเกิดมาเห็นหน้า
แห่งตนหั้นแล...”

(๒/๒/๒-๒/๓/๑)

ความว่า ในคืนนั้น นางเขมาวดีก็ฝันว่ามีชายหนุ่มนำเอาดอกไม้มาให้นางรับ
เอาแล้วนำมาทักหูทั้งสองข้าง เมื่อนางตื่นขึ้นมาก็ถูกไปอาบน้ำชำระร่างกายให้

สะอาดแล้วจึงพนมมือไหว้ทิศทั้งแปดแล้วอธิษฐานขอให้นางได้โชคลาภ จากนั้น นางจึงก่อไฟหุงข้าวเมื่อข้าวสุกแล้วจึงคั่วข้าวไปบูชาพระรัตนตรัย เมื่อนั้น นางอุมมาทนิตได้เข้าปฏิบัติสันทิในท้องนางเขมวดี ครั้นเมื่อนางเขมวดีตั้งครรภ์ ครบ ๑๐ เดือน ก็คลอดบุตรมีรูปโฉมงดงามมาก

จากตัวอย่างพบว่ามีคำสัมผัสพยัญชนะคำว่า “มีมือ” “น้มนาง” “ซ้อยซิ่น” “คืนตก” “แก้วก็” “ก็กล่าว” “ใจจงจัก” “แก้ว” “วันวาน”

“...ครั้นว่าตนแก้วบุรมโพธิสัตว์เจ้าถูกมาจากพรากที่นอนแล้วนางก็เอา ไม้สีพื้นถวายน้ำส่วยหน้ายอลวย ครั้นว่าโพธิสัตว์เจ้าส่วยหน้าแล้วนางแก้วก็เอา ผ้าเช็ดหน้าให้เจ้าเช็ดหน้าเสยแล้วนางก็ไปแปงปูอาสนาไว้ถ้า ครั้นว่าเจ้าราชบุตร เช็ดหน้าจนเสร็จแล้วก็ออกไปอยู่ภายนอกปราสาทเล็งดูยังทิศไหนได้หนเหนือแล้ว เจ้าก็เข้าไปสู่ภายในปราสาทก็นั่งอยู่เหนืออาสนาที่นั่งอันนางอุมมาทนิตปูไว้ นั้น แล้วที่นั้นนางอุมมาทนิตคิดจึงเข้ามาแต่งแปงยังข้าวน้ำโภชนาอาหารอันมีรส อันหวานหอมที่น นางยกถ้อยนยอลวยแก้วบุรมโพธิสัตว์เจ้าแล้วกล่าวด้วยคำว่า ข้าแต่เจ้าหนุ่มหน้ากษัตริย์จงกินข้าวแล้วแลไปหาหมู่ไพร่เก่าไปมาคงเขี้ยวก่อน เทอญ...”

(๔/๑๖/๒-๔/๑๗/๑)

ความว่า ครั้นว่าสุวรรณจักรกumar ลูกจากที่นอนแล้ว นางอุมมาทนิตก็เอา ไม้สีพื้นและน้ำล้างหน้ามาถวาย เมื่อสุวรรณจักรกumar ล้างหน้าเสร็จแล้วก็เข้าไป ในปราสาทเพื่อรับประทานอาหารที่นางอุมมาทนิตจัดไว้แล้วนางจึงกล่าวบอก สุวรรณจักรกumar ว่าเมื่อรับประทานอาหารเสร็จก็ให้ไปจากปราสาทแห่งนี้เสีย

จากตัวอย่างพบว่ามีคำที่สัมผัสพยัญชนะคือคำว่า “ไปปูแปง” “หอมที่น” “ยกถ้อยนยอ” “หนุ่มหน้า” “แล้วแล”

๒.๑.๒ การใช้คำซ้อน คือ การนำเอาคำที่มีความหมายเหมือนกันใกล้เคียงกัน มาซ้อนเข้าคู่กันเพื่อเน้นความหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น วรรณกรรมอีสานเรื่อง สุวรรณจักรกumar มีปรากฏคำซ้อนอยู่ทั่วไปทั้งที่เป็นคำซ้อน ชนิด ๒ คำ ๓ คำ และ ๔ คำ สามารถแบ่งได้ ตามชนิดของคำ คือ คำนามซ้อนคำนาม คำกริยาซ้อนคำกริยาและคำวิเศษณ์ซ้อนคำวิเศษณ์ ดังนี้

๑) คำนามซ้อนคำนาม

คำซ้อนที่เป็นคำนามซ้อนคำนามมี ๒ ชนิด ได้แก่

๑.๑) คำนามซ้อนคำนาม ชนิด ๒ คำ ดังตัวอย่าง

“...ส่วนว่านางอุมาทนต์ก็กินข้าวน้ำโภชนาอาหารเสียแล้วอันจักไปภายหน้า
ตั้งนั้นนางก็พายลงไว้เหนือบ่าแล้วก็ยกกระอ้อมมือขึ้นตั้งขม่อมนอนน้อมนัยสการถึง
มาตาศีตามหาคุณอันใหญ่แห่งพ่อแลแม่แล้วนางแก้วก็เอาไปวันนั้นแล...”

(๒/๑๖/๒)

ความว่า เมื่อนางอุมาทนต์รับประทานอาหารแล้วจะเดินทาง นางจึงสะพาย
ถุงสัมภาระไว้แล้วพนมมือกล่าวคำระลึกถึงคุณของบิดามารดาแล้วนางก็ออก
เดินทาง

จากตัวอย่างข้างต้นมีคำนามซ้อน ๒ คำ คือคำว่า “โภชนา” “อาหาร”
หมายถึงเครื่องบริโภค

“...เขยินยากเต็มใจเหตุเสียดายพระยาธรรมิกราชบ่อาจจักบินแอ้วแก่
ปาดงหนาแลนา สกุนานกทั้งหลายก็มากกล่าวจาซึ่งกันไปมาดังนี้ก็มีแล...”

(๖/๕/๑-๖/๕/๒)

ความว่า นกทั้งหลายต่างก็เสียดายที่สุวรรณจักรและนางอุมาทนต์จะกลับสู่
เมืองเชตุพนนกเหล่านี้ก็ไม่อาจบินเที่ยวเล่นในป่าได้จึงได้แต่พูดสนทนากัน
จากตัวอย่างข้างต้นมีคำนามซ้อน ๒ คำ คือคำว่า “สกุนา” “นก”

หมายถึง นก

“...นุรมโพรหัสต์เจ้าก็เข้าป่ายังขาทั้ง ๒ ก้าวออกให้เป็นทานแก่อินทราสักกะ
พราหมณ์ก็มีแล...”

(๓/๑๐/๑)

ความว่า พระยาสุวรรณจักรเอกราชก็ตัดขาทั้งสองข้างให้ทานแก่พราหมณ์
ซึ่งเป็นพระอินทร์แปลงกายมา

จากตัวอย่างข้างต้นมีคำนามซ้อน ๒ คำ คือคำว่า “อินทรา” “สักกะ”
หมายถึง พระอินทร์

๑.๒) คำถามซ้อนคำถาม ชนิด ๓ คำ ดังตัวอย่าง

“...เขาก็ชวนกันไปยังสระพังวังโบกขรณีแลสวนอุทยานอันกว้างประมาณว่า
ได้ ๖ พันวา...”

(๔/๒/๒)

ความว่า เขาก็ชวนกันไปที่สระน้ำในแลสวนอุทยานอันกว้างประมาณว่า
หกพันวา

จากตัวอย่างคำว่า สระพัง, วัง, โบกขรณี คือ แหล่งน้ำ

“...พระยาอินทราธิราชจึงกะนิงใจว่าบุคคลผู้ใดพลอยจักมากำจัดกูให้ริราชให้
ลงจากห้องฟ้าสรวงสวรรค์นี้จา...”

(๖/๖/๒)

ความว่า พระอินทร์ก็คิดว่าบุคคลใดที่จะคิดมากำจัดตนเองให้หนีจากสวรรค์
แห่งนี้

จากตัวอย่างคำว่า ฟ้า, สรวง, สวรรค์ หมายถึง สวรรค์
ที่อยู่ของเทวดา

๒) คำกริยาซ้อนคำกริยา

คำซ้อนชนิดที่ใช้คำกริยาซ้อนคำกริยามี ๓ ชนิด ได้แก่

๒.๑) คำกริยาซ้อนคำกริยา ชนิด ๒ คำ ดังตัวอย่าง

“...บรมโพธิสัตว์เจ้าไฉนเสียงอันนางปากด้านเป็นอันยินมวนเพราะแท้
หนักหนา...”

(๔/๑๐/๒)

ความว่า พระบรมโพธิสัตว์ก็ได้ยินเสียงนางพูดเป็นอันไพเราะมากหนักหนา

จากตัวอย่างคำว่า ปาก, ด้าน หมายถึง การสนทนา

“...เมื่อนั้น หมอนายอาจารย์ผู้ใหญ่ก็ขาบไหว้ท้าวราชา...”

(๑/๕/๒-๑/๖/๑)

ความว่า เมื่อนั้น โหรผู้ใหญ่ก็กราบทูลพระราชา

จากตัวอย่างคำว่า ขาบ, ไหว้ หมายถึง การแสดงความเคารพ

“...ว่าหั้นแล้วตนแก้วก็ยังหลังดูด้วยทิพจักบุญคุณแห่งตนก็รู้ว่าจิตใจบรมโพธิสัตว์เจ้า มักใคร่เข้าไปสู่เมืองเซตุนนคร...”

(๖/๖/๒)

ความว่า ว่าแล้วพระอินทร์ก็เล็งดูด้วยตาทิพย์ของตนก็รู้ว่าพระบรมโพธิสัตว์ต้องการเข้าไปสู่เมืองเซตุน

จากตัวอย่างคำว่า หลิง, ดู หมายถึง ดู

๒.๒) คำกริยาซ้อนคำกริยา ชนิด ๓ คำ ดังตัวอย่าง

“...เมื่อนั้น เจ้าภิกษุตนฉลาดด้วยโหราศาสตร์จึงน้อมนมัสการขานไหว้ยังตื่นแก้ววัชชิ่ง...”

(๑/๒/๑)

ความว่า เมื่อนั้น พระภิกษุผู้ฉลาดด้วยการพูดจึงกระทำการนมัสการกราบไหว้แทบพระบาทพระพุทธเจ้า

จากตัวอย่างคำว่า นมัสการ, ขาน, ไหว้ หมายถึง การแสดงความเคารพ

“...เขาก็ชวนกันมาหาพากันมาเต้าเข้ามาที่มีโกล้านางอุมาทนิตมากกระทำอภิมายาจาต่อปากต้านต่อหลวงหลาย...”

(๒/๗/๑)

ความว่า เขาก็ชวนกันเข้ามาหานางอุมาทนิตแล้วพูดจาต่าง ๆ นานา

จากตัวอย่างคำว่า จา, ต่อปาก, ต้านต่อ หมายถึง การพูด การเจรจา

“...จึงตีว่ามีกำลังอันแรงมั่งก็เล่นเข้าไปหาเจ้าก็ปองอาชญาฮ้องป่าวกล่าวว่าดูราเพื่อนทั้งหลายก็จงมาฮีบแควดวงกายวันออกพุ่มมาเอาทั้งหลายจักเอาขังคำตัวนี้อย่าให้ล่วงพ้นไปได้เทอญ...”

(๔/๗/๑)

ความว่า จึงควมม้ออย่างแรงไปหาเหล่าทหารแล้วบอกให้เตรียมตัวเดินทางในวันพรุ่งนี้ให้เตรียมตัวให้พร้อม

จากตัวอย่างคำว่า ฮ้อง, ป่าว, กล่าวว่ หมายถึง การพูด

๒.๓) คำกริยาซ้อนคำกริยา ชนิด ๔ คำ ดังตัวอย่าง

“...ถัคนั้นเล่าในเมื่อข้าแลจักออกมาจากท้องแม่ก็เป็นอันอึดเจ็บเมื่อยปวดแหว
แม่แม่เป็นเจ้ามากนัก...”

(๒/๑๓/๑)

ความว่า ถัคนั้นเล่า ในเมื่อข้าพเจ้าจักออกมาท้อง แม่ก็เป็นอันเจ็บปวดแหว
มากนัก

จากตัวอย่างคำว่า อึด, เจ็บ, เมื่อย, ปวด หมายถึง กริยาอาการ
เจ็บปวด, เมื่อยล้ำ

“...ควรร້อมนมัสการกราบไหว้เพื่อเป็นที่พึ่งแก่กูเทอญ...”

(๓/๒/๑)

ความว่า ควรร້อมนมัสการกราบไหว้เพื่อเป็นที่พึ่งแก่ตนเทอญ

จากตัวอย่างคำว่า ร້อม, นมัสการ, กราบ, ไหว้ หมายถึง การแสดง
ความเคารพ

“...อันท่านท้าวใส่ใจต่างตาก็ฮับเอาราชาอาชญาไปป่าวฮ้องเอิ้นเกล้า
ทั่วทั้งเมือง...”

(๑/๑๕/๒)

ความว่า อันว่าข้าราชการต่างก็เอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมายรับเอา
พระราชโองการไปป่าวประกาศให้ทั่วทั้งเมือง

จากตัวอย่างคำว่า ป่าว, ฮ้อง, เอิ้น, ถั่ว หมายถึง กริยาการพูด

๓) คำวิเศษณ์ซ้อนคำวิเศษณ์

๓.๑) คำวิเศษณ์ซ้อนคำวิเศษณ์ ชนิด ๒ คำ ดังตัวอย่าง

“...ข้าแค้นหาราชเจ้าเป็นบริสุทธีตนประเสริฐล้ำเลิศกว่าเทวบุตรเทวดา
ทั้งหลาย...”

(๑/๖/๒)

ความว่า ข้าแค้นหาราชเจ้าองค์ประเสริฐล้ำเลิศกว่าเทวบุตรเทวดาทั้งหลาย

จากตัวอย่างคำว่า ประเสริฐ, ถ้ำเลิศ หมายถึง ดีที่สุด ดี

“...บูรณโพธิสัตว์เจ้าได้ยินเสียงอันนางปากด้านเป็นอันอินม่วนเพราะเห็น
หนักหนา...”

(๔/๑๐/๒)

ความว่า พระบรมโพธิสัตว์ก็ได้ยินเสียงนางพูดไพเราะมากนัก

จากตัวอย่างคำว่า ม่วน, เพราะ หมายถึง ไพเราะ เสนาะ

“...ก็มีใจมักใคร่ได้ยังละมั่งคำตานั้นเห็นหนักหนา ก็ชำตีม้าแล่นไปหา
ฮีบพลันหนักหั้นแล...”

(๔/๗/๒)

ความว่า ก็มีใจอยากได้ละมั่งของตัวนั้นหนักหนา ก็จึงควมม้าวิ่งเข้าไป
โดยเร็วหั้นแล

จากตัวอย่างคำว่า ฮีบ, พลัน หมายถึง เร็ว ค่วน

๓.๒) คำวิเศษณ์ซ้อนคำวิเศษณ์ ชนิด ๓ คำ ดังตัวอย่าง

“...อันว่านางซำก็ได้ไปเอามาไม้พินแลหั่วแต่เป่าสุมนึ่งข้าวหุงแกงสาธุ
ทุกคำเข้าแลงนั้น...”

(๓/๒/๑)

ความว่า ให้เจ้าไปหาไม้พินและไม้เชื้อไฟมาไว้เพื่อหุงต้มทำอาหารทุกวัน

จากตัวอย่างคำว่า คำ เข้า แลง คือ คำที่บอกเวลา คำ เข้า พลบคำ

“...เมื่อนั้น ยังมีแก้วลูกหนึ่งมีรัศมีส่องเรืองงามมากก็ลูกแต่ชั้นฟ้าลงมาตก
ถ้องหน้าแห่งนางราชเทวีหั้นแล...”

(๑/๔/๑-๑/๔/๒)

ความว่า เมื่อนั้นมีลูกแก้วลูกหนึ่งมีรัศมีส่องใสสว่างมากก็ร่วงหล่นจาก
ท้องฟ้าตกลงมาตรงหน้านางสุวรรณภูมาเทวี

จากตัวอย่างคำว่า สูง, เรือง, งาม หมายถึง ใสสว่าง ดีงาม

“...รักษาอุปฐากกระทำเคารพยำด้วยปากอันเกลี้ยงกล่อมม่วนแก่หูแก่ใจซึ่งกัน
ไปมา...”

(๓/๑๔/๒)

ความว่า ปรนนิบัติเลี้ยงดูและแสดงความเคารพด้วยการพูดจาไพเราะ
จากตัวอย่างคำว่า เกลี้ยง, กล่อม, ม่วน หมายถึง คำที่บอกถึง
ความไพเราะของน้ำเสียงในการพูด

๑.๓) คำวิเศษณ์ซ้อนคำวิเศษณ์ ชนิด ๔ คำ ดังตัวอย่าง

“...ก็มาอุปฐากแม่แห่งคนด้วยน้ำอุ่นน้ำเย็นเป็นปกติทุกค่ำเช้าแดงกายบ่ขาด
สักวัน...”

(๒/๕/๑)

ความว่า ปรนนิบัติแม่ของตนด้วยการเตรียมน้ำอุ่นน้ำเย็นไว้ให้อาบทุกค่ำเช้า
ทุกวัน

จากตัวอย่างคำว่า ค่ำ, เช้า, แดง, กาย คือ คำที่บอกเวลาค่ำ เช้า
พลบค่ำ สาย

“...ก็จึงเห็นปราสาทนางแก้วอุมมาทนิตเป็นอันมีรัศมีใสสว่างเหลืออมมาบ...”

(๔/๕/๑)

ความว่า ก็จึงเห็นปราสาทนางอุมมาทนิตมีรัศมีส่องสว่างระยับ
จากตัวอย่างคำว่า ใส, สว่าง, เหลืออม, มาบ คือ คำที่บอกถึง
ความสว่างเต็มระยับ

“...ก็จึงเห็นปราสาทแห่งนางอุมมาทนิตอันมีรัศมีส่องเรืองใสส่องเหลืออมต้อง
สายตา...”

(๖/๘/๑-๖/๘/๒)

ความว่า ก็จึงเห็นปราสาทของนางอุมมาทนิตที่มีรัศมีส่องสว่างต้องสายตา

จากตัวอย่างคำว่า ส่องเรือง, ใส, ส่อง, เหลืออม คือ คำที่บอกถึง
ความสว่าง เต็มระยับตา

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า การใช้คำซ้อนในวรรณกรรมอีสานเรื่อง สุวรรณจักรกumar มีการใช้คำที่เป็นคำนามซ้อนคำนาม คำกริยาซ้อนคำกริยา และคำวิเศษณ์ซ้อนคำวิเศษณ์ ซึ่งคำซ้อนทั้งสามประเภทนี้เป็นการซ้อนเพื่อความหมาย ทั้งนี้เพื่อยืนยันให้คำที่พูด มีความหมายชัดเจนและสะท้อนภูมิปัญญาความสามารถในการใช้ภาษาของผู้ประพันธ์วรรณกรรมในการใช้คำซ้อนเพื่อยืนยันความหมายให้ผู้รับสารเข้าใจยิ่งขึ้น

๒.๑.๓ การใช้คำซ้ำ

การใช้คำซ้ำ เป็นการนำคำหรือกลุ่มคำที่มีรูปและความหมายเหมือนกันมาเรียงไว้ติดกันหรือใกล้เพื่อให้เกิดความงามด้านเสียงและยังยืนยันให้เกิดความหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น วรรณกรรมอีสานเรื่อง สุวรรณจักรกumar มีการใช้คำซ้ำ ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑) การซ้ำคำ คือ การกล่าวซ้ำในคำนั้นเพื่อให้ภาพของข้อความหรือเนื้อหาที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นถ้อยคำที่ชักนำให้ผู้อ่านผู้ฟังเกิดความคล้อยตามและเกิดความประทับใจที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น การซ้ำคำมีปรากฏในเรื่องนี้ ได้แก่ ใจ ๆ สาธุดี ๆ โม ๆ พาม ๆ ค่อย ๆ และต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“...ราชเทวีกล่าวคำอันเป็นมงคลอยู่ใจ ๆ トラบค่อเท่าฮุ่งแจ็งก็มีแล...”

(๑/๕/๑)

ความว่า ราชเทวีกล่าวคำอันเป็นมงคลอยู่เนื่อง ๆ トラบจนเวลาสว่าง

“...ก็ฮับเอาคำสุวรรณเทวบุตรนั้นว่าสาธุดี ๆ แล...”

(๑/๗/๒)

ความว่า ก็รับเอาคำสุวรรณเทวบุตรนั้นว่าสาธุดี

“...แล้วก็ยกหางแลนเดิน โข โขงแล้วก็ปล่องออกยังเสียงฮ้องว่าโม ๆ ก้องท้องป่าหิมพานต์แล...”

(๑/๑๗/๑)

ความว่า แล้วก็ยกหางวิ่งเดินกระโดดไปมาแล้วก็ปล่องเสียงร้องว่ามอ ๆ ดังก้องท้อป่าหิมพานต์

“...สายสะอิ่งแก้วใหม่คำคาคแหวตคน มณฑลต่างแก้วงามเหลื่อมพาม ๆ...”

(๒/๖/๒)

ความว่า สายรัดเอวทอด้วยไหมประดับด้วยแก้วมณีทองคำ ตุ่มหูแก้วล้อม
ระยิบ

“...ในกาลนั้น บรมสมโพธิสัตว์เจ้าศรีได้ยื่นคำอ้อนนางกล่าวจาห้อยต่อ
ค่อย ๆ เสียงหวาน...”

(๔/๑๔/๒)

ความว่า ในกาลนั้น พระบรมโพธิสัตว์ศรีได้ยื่นถ้อยคำที่นางกล่าวพูดจา
ค่อย ๆ เสียงหวาน

“...โภชนาอาหารอันมีรสหลายประการต่าง ๆ...”

(๔/๑๕/๒)

ความว่า อาหารอันมีรสหลายประการ

๒) การขำความ เป็นการใช้คำขำในระดับข้อความหรือกลุ่มคำ เพื่อ
เน้นย้ำให้เกิดความเข้าใจของเนื้อหาวรรณกรรมยิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

“...ประการหนึ่ง ย่างเที่ยวไปมาในเรือนอย่าที่บพากทั้งดินอย่าตกแสงคอย
ปลงขยัก ออกเที่ยวไปมา ประการหนึ่ง ยามเมื่อจักนั่งให้วางตนลงเหนือต
ถูกเต้าจงค่อยวางลิตกระทำอันใดอย่าให้ผิดเพี้ยน เสาพระองค์ก็กล่าวไว้แก้วแก่น
ไ้ก็เฝ้าฟังท่อน่าให้จำเอาคำสอนคำกล่าวให้ไว้โนมโนท่านทำวระวิจิตรเทอญ
อันว่าอาการกิริยาอันควรกระทำแห่งเจ้าคือ ว่าจะรักษาผิวหมู่เหง้าย่อมจอมหัวให้นาง
เพ็งชวนขวยใจยอมมาก เสื้อผ้าหลากเหลือให้ผัวคนได้นุ่งเจ้ากระทำทุกคำเข้าดีห
อย่ามีสหาวมารต่อผัวคน ประการหนึ่ง เจ้าจงเปลงใจคืออย่าการให้พื้นชาวบ้านขอ
ดูแก้วนเครื่องเรือนเปลงให้พร้อม...”

(๖/๔/๒)

ความว่า ประการหนึ่ง เดินไปมาในเรือนอย่ากระที่บพื้นกระแทกเท้า อย่าคิน
ลงเท้าหนักให้ค่อยเดินไป ประการหนึ่ง เมื่อจะนั่งให้ดูทิศทางการนั่งที่เหมาะสม
แล้วค่อยนั่งอย่าให้เคื่องใจท่าน เราพระองค์ได้กล่าวไว้แก่นางก็จงฟังเอาเถิดให้จำ
เอาคำสอนที่กล่าวมานี้ไว้ในใจเถิด อันว่าอาการกิริยาอันควรกระทำ คือ ดูแล
รักษา สามิให้นางหมั้นเอาใจ เสื้อผ้านุ่งห่มให้จัดแต่งให้มีพร้อมทุกคำเข้า

อย่าพูดจาหยาบคายต่อสามีตนเอง ประการหนึ่ง เจ้าจงตั้งใจทำให้ดีอย่าให้คน
นินทาเรื่องการบ้านการเรือน

จากตัวอย่างข้างต้นมีการซักกลุ่มคำคือคำว่า “ประการหนึ่ง” เพื่อย้ำ
ความสนใจในข้อความที่จะกล่าวต่อไปและให้ผู้รับสามารถตั้งใจและจดจ่ออยู่กับเรื่องราวนี้

“...รักษาศีล ๕ ศีล ๘ ปกินโภชนะอาหารทั้งหลายเมื่อตะวันบ่ายก็เป็นศีลเช่นหนึ่ง
แลบ่ยอคุณาศีลต้องฝอองให้ร้องหลั่นเดินฟ้อนถาน ขับถ่าลิซังก็เป็นศีลเช่นหนึ่งแล
ครั้นว่าจำศีลแล้วบ่ทักดอกไม้บ่พาจอนวังน้ำมันคันระของหอมก็ได้ชื่อว่าเป็นศีล
เช่นหนึ่งแล อันหนึ่งอย่าขึ้นนั่งนอนที่สูงกว่าผู้เฒ่าผู้แก่อันมีอายุยืนกว่าตัวก็เป็นศีล
เช่นหนึ่งแล...”

(๘/๒/๒)

ความว่า รักษาศีลห้าศีลแปด ไม่รับประทานอาหารทั้งหลายเมื่อผ่านเที่ยงวัน
ไปแล้วก็เป็นศีลข้อหนึ่ง ไม่ดูการร้องรำขับฟ้อนก็เป็นศีลข้อหนึ่ง ครั้นเมื่อรักษา
ศีลแล้วไม่ทักดอกไม้น้ำมนต์น้ำอบน้ำหอมก็เป็นศีลข้อหนึ่ง อนึ่งอย่านั่งนอนในที่
สูงกว่าผู้เฒ่าผู้แก่และผู้ที่มีอายุมากกว่าก็เป็นศีลข้อหนึ่ง

จากตัวอย่างข้างต้นมีการซักกลุ่มคำคือคำว่า “ก็เป็นศีลเช่นหนึ่ง” เพื่อ
เน้นย้ำข้อความที่กล่าวไปแล้วเพื่อให้ผู้ฟังตระหนักและจดจำข้อความที่กล่าวให้ดียิ่งขึ้น

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า วรรณกรรมอีสานเรื่องสุวรรณจักรกumar มีการใช้
คำซ้ำทั้งการซ้ำคำและการซ้ำความ โดยการซ้ำคำและการซ้ำความนั้นเพื่อสื่อความหมายให้
ผู้รับสารสามารถเข้าใจเนื้อหาวรรณกรรมได้ดียิ่งขึ้น การใช้คำซ้ำนั้นยังแสดงถึงเน้นย้ำถ้อยคำ
ให้ผู้รับสารฟังจดจำให้ดียิ่งขึ้น

๒.๒ การใช้ภาษาในการประพันธ์ ในการประพันธ์วรรณกรรมท้องถิ่นอีสานเรื่อง
สุวรรณจักรกumar ผู้ประพันธ์ใช้ภาษาบาลีแทรกในลักษณะที่เรียกว่า จุลฉียบท คือ การยก
ภาษาบาลีขึ้นต้นความแล้วจึงอธิบายเป็นภาษาถิ่นไทยลาวจนจบกระแสความ ดังข้อความว่า

“...เมื่อพระพุทธเจ้าอันจักเอาพันระเช่นนั้นให้เป็นเหตุพระพุทธเจ้าจักเทศนา
ยังอดีตะกาลอันล่วงแล้วนั้นมาเทศนาแก่บรรณสัตว์ทั้งหลายก็จึงเทศนาเป็นอรธ
กถาไป เมื่อหน้าว่า อติเต กาล เขตวน เทวราชา เอกราชา ภูมูมา จตุตีราชา
เทวี ยุตต ทวามนุอุปปลิกาอุสุสุกราชา ทิมิสปริวารหิมุเตนวิสาร์ โท อโหสิ

ภิกษุเว จูราภิกษุทั้งหลาย สุทนต์ทั้งหลายจงจักตั้งโสตประสาทเอาฟังยังกรรม
เทศนา อันภูพระตถาคตจักเทศนาอันนี้ไปเมื่อหน้านี้เทอญ ภิกษุเว จูราภิกษุ
ทั้งหลาย ในเมื่อพระพุทธเจ้าตนชื่อว่า ธรรมทัสสี เกิดมาเป็นครูแก่โลกทั้ง ๓ อัน
นั้น ถูตถาคตนั่งยังฝั่งสร้างสมภารอันนั้นก็ได้มาเกิดศาสนาพระพุทธเจ้าธรรม
ทัสสี ปรากฏได้ชื่อว่า สุวรรณจักรกumar ก็มี...”

(๑/๓/๑)

ความว่า พระพุทธเจ้าทรงยกเอาเหตุดั่งนั้นแสดงพระกรรมเทศนาในชาดก
ให้แก่บรรณสัตว์ทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลายจงตั้งใจฟังยังพระกรรมเทศนาอันเรา
ตถาคตจะเทศนาให้ ภิกษุทั้งหลาย ในสมัยพระพุทธเจ้านามว่า พระธรรมทัสสี
พระพุทธเจ้า เราตถาคตได้สร้างบารมีด้วยการเกิดในพระศาสนาของพระ
ธรรมทัสสีพุทธเจ้า มีนามว่า สุวรรณจักรกumar

“...เพ็งเอาตัวน้อมเข้าสู่แก้วทั้ง ๓ แล้วนบน้อมไหว้พระพุทธเจ้าเป็นต้นให้
เป็นอุบาสิกาแก้วทั้ง ๓ ด้วยคำว่า พุทฺธํ สรณํ รมุมํ สรณํ สงฺฆํ สรณํ กจฺจามิ
ดั่งนี้ก็เรียกว่าสรณคมแก้ว ๓ ประการเป็นที่เพ็งถือเอานิรมิตบ่ขาดเป็นเหตุให้
เข้าสู่เวียงแก้ว อันสุขเกษมมันเทอญ ถัดนั้นท่านทั้งหลายให้ชวนชวายได้ที่เพ็ง
แล้วแก้วทั้ง ๓ เป็นที่ไหว้ที่บูชาแล...”

(๑/๑๔/๑)

ความว่า พึงเอาตัวน้อมเข้าสู่แก้วทั้งสาม แล้วนบน้อมไหว้พระพุทธเจ้าเป็น
ต้นให้เป็นอุบาสิกาแก้วทั้งสี่ ด้วยคำว่า พุทฺธัง สรณํ ฌมฺมํ สรณํ ฌมฺมํ สรณํ
สรณํ กจฺจามิ ดั่งนี้ก็เรียกว่า สรณคมแก้วสามประการ เป็นที่เพ็งเพ็งถือเป็น
อารมณฺมิให้ขาดอันจะเป็นเหตุให้นำให้เข้าสู่พระนิพพานอันสุขเกษม

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การประพันธ์วรรณกรรมอีสานเรื่อง สุวรรณ
จักรกumar มีการใช้ภาษาบาลีแทรกในลักษณะจุดฉิมขอบท เพื่อให้เกิดความศักดิ์และทำให้
ผู้อ่านเกิดความศรัทธาเลื่อมคล้อยตามเนื้อหาของวรรณกรรม นับเป็นภูมิปัญญาการใช้ภาษา
ในการประพันธ์ที่ผู้ประพันธ์ได้สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเลื่อมใสยิ่งขึ้น

๒.๓ การใช้โวหาร เป็นการใช้สำนวนภาษาในการประพันธ์เพื่อให้เกิดจินตภาพ
และเข้าใจเนื้อหาวรรณกรรมอย่างชัดเจน โวหารในการประพันธ์วรรณกรรม แบ่งออกเป็น
๕ ประเภท คือ บรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหารและ

อุปมาโวหาร

วรรณกรรมอีสานเรื่อง สุวรรณจักรกumar พบว่ามีการใช้โวหาร ๕ ประเภท
ได้แก่

๒.๓.๑ บรรยายโวหาร

บรรยายโวหารเป็นส่วนหนึ่งที่เล่าเรื่องให้ยาวตามความรู้ของผู้แต่งแสดงถึง
ความรู้ ทั้งทางภาษาและเรื่องราวเป็นอย่างดีเพราะบรรยายโวหารนั้นผู้ประพันธ์จะต้อง
บรรยายรายละเอียด ให้ชัดเจนและเห็นภาพแต่ก็ไม่สามารถแสดงความรู้สึกที่เกินจริงได้
เพราะการบรรยาย เน้นอธิบายความจริงตามเนื้อเรื่อง สุวรรณจักรกumar ปรากฏโวหาร
ประเภทบรรยายโวหาร แยกออกเป็น ๖ ลักษณะ ดังต่อไปนี้

๑) บรรยายที่มาของเรื่อง

บรรยายที่มาของเรื่อง คือ การบรรยายถึงมูลเหตุสำคัญของการเทศนา
เรื่องสุวรรณจักรกumar ของพระพุทธเจ้า ดังข้อความว่า

“...เมื่อนั้น เจ้าภิกษุตนฉลาดด้วยโวหารก็จึงน้อมนมัสการขานไหว้อย่างตื่นแก้ว
วิชชีริง สตุถา วา ภนุเต ภควา ข้าแต่สัพพัญญูพระพุทธเจ้าตนเป็นที่พึ่งแก่โลก
ทั้ง ๓ อันผู้ข้าทั้งหลายมาโจทนาซึ่งกัน ไปมานั้นเหตุอันอื่นก็ไม่มี ผู้ข้าทั้งหลาย
ก็เลิกละอภัยขอร้องคุณแห่งพระพุทธเจ้าทุกอัน เหตุติดกับด้วยพันธะเถรตนนั้น
ก็จึงอัสจรรยแท้แลเมื่อนั้นพระพุทธเจ้าก็กล่าวว่า ภิกษเว ดูราภิกษุทั้งหลายบ่เท่ามี
แต่กาลบัดนี้สิ่งเดียวเลย ปุพฺเพปิ แม้นว่าในกาลเมื่อก่อนอันล่วงแล้ว ปางเมื่อ
พระตถาคตเป็น โพธิสัตว์ปฏิบัติสร้างสมการ ได้ชื่อว่าสุวรรณจักรกumar วันนั้นก็ยัง
ควรจักอัสจรรยเหลือกว่านี้ก็มีมากนักแล สัพพัญญูพระพุทธเจ้าสำแดงกล่าวเท่านี้
แล้วตนแก้วพระสัพพัญญูก็ ตูณหิภาว อยู่บ่ปากหันแล ที่นั้นเจ้าภิกษุทั้งหลายผู้
องอาจมีภิกษุตนฉลาดด้วยโวหารก็น้อมนมัสการขานไหว้ตนแก้วให้พระ
สัพพัญญูว่า ภนุเต ภควา ข้าแต่เจ้ากูตนเป็นครูแก่โลกทั้ง ๓ ผู้ข้าทั้งหลาย
ขอถามถึงพระพุทธเจ้าบัดนี้ผู้ข้าทั้งหลายขอราชทานพระพุทธเจ้า ขออโณคุณา
ผู้ข้าทั้งหลายแต่เทอญพลัน...”

(๑/๒/๑-๑/๒/๒)

ความว่า เมื่อนั้นพระภิกษุ รูปหนึ่งได้ทูลพระพุทธเจ้าว่าข้าแต่พระพุทธเจ้า
อันที่เป็นพึ่งของทั้งสามโลก ข้าพเจ้าทั้งหลายหาได้พุดสนทนาเรื่องอื่นไม่

หากแต่ได้กล่าวยกย่องสรรเสริญพระพุทธรูปของพระองค์แล้วบังเกิดความสงสัย
ในบารมีของภิกษุนามว่า พันธะ พระพุทธรูปเจ้ากล่าวว่ ความอัศจรรย์ในชาติกำเนิด
ของพระภิกษุพันธะนั้นหาได้เกิดแต่ผู้เดียวไม่ ในกาลก่อนเมื่อเราได้ประสูติเป็น
พระโพธิสัตว์นามว่าสุวรรณจักรกumarนั้นก็ยังมีปรากฏความน่าอัศจรรย์มากกว่านี้
ยิ่งนัก เมื่อทรงตรัสกับพระภิกษุทั้งหลายแล้วก็ทรงนั่งอยู่ พระภิกษุทั้งหลายจึงได้
ทูลอาราธนาให้พระพุทธรูปเจ้าเทศนาพระชาตินั้นของพระองค์ให้ฟัง

เมื่อพระพุทธรูปเจ้าทรงรับการอาราธนาของพระภิกษุแล้วจึงกล่าว
บรรยายปฐมกำเนิดของสุวรรณจักรกumar ดังข้อความว่า

“...ในเมื่อพระพุทธรูปเจ้าคนชื่อว่าธรรมทัสสีเกิดมาเป็นครูแก่โลกทั้ง ๓ อันนั้น
กุตตาต นึ่งยังฝั่งสร้างสมภารอันนั้นก็ได้มาเกิดศาสนาพระพุทธรูปเจ้าธรรมทัสสี
ปรากฏได้ชื่อว่า สุวรรณจักรกumar ก็มีแล ขตุติย เอกราชา อันว่าขัตติยราชตน
เป็นพ่อก็ปรากฏชื่อว่า ชุมพุกเอกราชาก็มีแล แม่แห่งท้าวตนนั้นได้ชื่อว่า
สุวรรณกุมมาราชนเทวี พระยาชุมพุกเอกราชตนนั้นก็เสวยเมืองเชตุนนครที่นั่น
ประกอบด้วยทศราชธรรมสิบประการก็ผามประเทศราชบ้านน้อยเมืองใหญ่
ทั้งหลายมากนักแลก็สั่งสอนท้าวพระยาทั้งหลายให้ชอบทศราชธรรมสิบประการ
แลสอนว่า ท้าวพระยาทั้งหลายบ้านน้อยเมืองใหญ่ก็เอาขงเสดสัตแตนางสาว
ทั้งหลายแห่งตนมาถวายชู้บ้านชู้เมืองบ่ขาด บ่อาจจักสังขยานับได้ก็มีแล...”

(๑/๓/๑-๑/๓/๒)

ความว่า สมัยพระพุทธรูปเจ้าทรงพระนามว่า พระธรรมทัสสีพุทธรูปเจ้า ทรงเป็น
ที่พึ่งแก่โลกทั้งสาม ในตอนนั้นเราตถาคตได้เกิดมาในศาสนาของพระองค์มีชื่อว่า
สุวรรณจักรกumar เป็น โอรส ของพระยาชุมพุกเอกราช พระราชมารดาพระนามว่า
พระนางสุวรรณกุมมาราชนเทวี พระยาชุมพุกเอกราชผู้เป็นพระราชบิดานั้นทรง
ปกครองบ้านเมืองอย่างเป็นธรรมแลทรงประกอบด้วยทศพิทธราชธรรมสั่งสอน
ท้าวพระยาทั้งหลายให้อยู่ในศีลธรรมอันดี ท้าวพระยาทั้งหลายต่างก็ขอพึ่ง
พระบรมโพธิสมภารเป็นเมืองขึ้นและยังถวายราชธิดาเพื่อแสดงความจงรักภักดี

จากข้อความข้างต้นจะเห็น ได้ว่าการบรรยายที่มาของเรื่องสุวรรณจักร
กumar ผู้ประพันธ์ได้บรรยายลำดับเหตุการณ์โดยอ้างถึงเหตุผลของการเทศนาเรื่องสุวรรณจักร
ของพระพุทธรูปเจ้าว่าเกิดจากความสงสัย โงทนาของพระภิกษุเป็นการกล่าวบรรยายแบบเอาคน

จบของเรื่องมาพูดก่อนแล้วจึงอธิบายเนื้อเรื่องตามลำดับปฏิทินซึ่งเป็นลักษณะของวรรณกรรมที่เป็นชาดกเพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจถึงมูลเหตุหรือความสำคัญของพระธรรมเทศนาเรื่องนี้

๒) บรรยายการเดินทาง

บรรยายการเดินทางเป็นการอธิบายกระบวนการเดินทางของฝูงวัวในปกครองของพระยาอุสุภราชนั้นเป็นการบรรยายรายละเอียดการเดินทางที่มีการจัดหมู่ที่ชัดเจน ปรากฏในตอนที่พระยาอุสุภราชได้พาฝูงวัวบริวารไปหากินในป่าไม้ ดังข้อความว่า

“...ส่วนหมู่วัวทั้งหลายอันมากป็นกันเป็น ๔ หมู่ ๆ หนึ่งไปก่อนหน้าหมู่วัวหนึ่งไปตามหลังหมู่วัวหนึ่งไปด้วยข้างกำขาหมู่วัวหนึ่งไปด้วยข้างกำซ้าย แม้ว่าจะตั้งอยู่กึ่งกระทำให้เป็นบริวารเจ้าแห่งคนสัตว์นั้นแล ต่ปนน ทิวส์ พันดงวันนั้นหมู่วัวทั้งหลายมากมีมหาโคณะเสนาทั้ง ๔ เป็นประธานก็แวดล้อมเจ้าแห่งตนเข้าสู่ที่อยู่คือว่าดินเขาแก้วที่นั่น...”

(๓/๔/๑)

ความว่า อันว่าฝูงวัวทั้งหลายนั้นได้แบ่งกันเป็น ๔ กอง กองหนึ่งอยู่ด้านหน้า กองหนึ่งอยู่ด้านหลัง กองหนึ่งอยู่ด้านขวา กองหนึ่งอยู่ด้านซ้าย แม้ว่าจะพระยาอุสุภราชจะไปไหนใดฝูงวัวเหล่านี้ก็ติดตามไปเป็นหมู่กองเช่นนี้เสมอ เมื่อออกหากินจนมีค้ำแล้วจึงพากันกลับมาสู่เชิงเขาพระสุเมรุอันที่เป็นที่อยู่แห่งตน

นอกจากนี้ยังมีโวหารที่บรรยายการเตรียมตัวเดินทางและการเดินทางของสุวรรณจักรกumarที่จะไปเที่ยวเล่นในป่าหิมพานต์ ดังข้อความว่า

“...เมื่อนั้นเซยยะเสนาก็สับเอาอาชญาพระยาตนพ่อก็ก้มขาบลงว่าสาธุดี ๆ แล้วอันแล้วจึงไปป่าวรีพลตนแก้วหาญทั้งหลายประมาณหมื่นคนบ่คาดอามาตย์เซยยะเสนา ก็ให้คนทั้งหลายผลาถักดาบพองก็ให้นุ่งผ้าขาวเหล็กสร้อยตัวพองก็ให้มีห้วยุ่มพร้อมขุณถ้วนถ้วนกันเอาอาวุธเครื่องฆ่าเข้ามาให้เจ้าสุวรรณจักรกumarเห็นหันแล สุวณฺณจกุกุมารโ ส่วนอันว่าเจ้าสุวรรณจักรกumar ครั้นว่าได้ หมู่วัวบริวารมาพร้อมแล้วถึงกาลวันดีแล้วก็เอาหมู่วัวบริวารออกจากเวียงแล้วก็เข้าไปสู่ป่าไม้หิมพานต์มีที่ใดก็เข้าไปในที่นั่นก็มี...”

(๔/๖/๑)

ความว่า เมื่อนั้นสุหะยะเสนาได้รับพระราชโองการพระยาชุมพูเอกราชแล้วจึงเตรียมพลทหารจำนวนหนึ่งหมื่นนาย ทหารทุกคนมีหอกดาบครบมือสวดชุดเกราะเหล็กบางพวกมีสวมนวมอีกด้วย เมื่อถึงฤกษ์อันเป็นมงคลแล้วสุวรรณจักรกุมารก็นำเหล่าทหารเข้าสู่ป่าหิมพานต์

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการบรรยายรายละเอียดของการจัดกระบวนทัพเพื่อการเดินทางทั้งของวัวและของคนแสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ได้อธิบายหลักการจัดกระบวนทัพในการเดินทางเพื่อให้ผู้รับสารเกิดภาพพจน์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

๓) บรรยายปราสาทเขาคำ

ปราสาทเขาคำเป็นที่อยู่ของนางอุมมาทนิบุตรีของพระยาอุสุกราช ซึ่งเป็นราชาแห่งวัวในป่าหิมพานต์ พระยาอุสุกราชได้ถอดเอาเขาคตนและบริวารในฝูงออกเพื่อสร้างปราสาท โดยมีพระอินทร์เป็นผู้เนรมิตให้เป็นปราสาทที่ทำจากเขาวัวมีสีดุจทองคำ ดังได้บรรยายตอนที่พระอินทร์สร้างปราสาทและพื้นที่รอบปราสาทไว้ว่า

“...ในกาลเมื่อกกลางคืนนั้นแลมาสอดแล้วดังนั้นก็จึงอำพึ่งพิจารณาดูก็จึงเอาเขาวัวทั้งหลายฝูงนั้นมาประชุมชุมนุมกันในที่นั้นจึงควรแบ่งแล ตนแก้วก็มานิรมิตด้วยฤทธิพิภย์แห่งตนให้เป็นปราสาทหลังหนึ่งก็งามนักสูงได้ ๗๐ โยชน์ และมียอดช่อฟ้าอันประดับแล้วด้วยแก้วแลคำทั้งมวล หลิงแลดูแก่ตาบู้ฮ่อม พลอยข้านิรมิตยังเครื่องซึ่งมหาอาภรณ์ทั้งมวลอันต่าง ๆ แลอาหารอันควรเลี้ยงกิน พระยาอินทร์ก็นิรมิตไว้ทุกเชิงอันเป็นพิภย์คือว่าเครื่องทั้งมวลนิรมิตไว้ในปราสาทพิภย์อันนั้นแล...”

(๔/๑/๑-๔/๑/๒)

ความว่า ในคืนนั้นพระอินทร์ก็พิจารณาดูเขาวัวทั้งหลายแล้วจึงได้เนรมิตเขาวัวให้เป็นปราสาทหลังหนึ่งสูง ๗๐ โยชน์ มียอดช่อฟ้าอันประดับด้วยแก้วมณี และทองคำมีความสวยงามเป็นอย่างยิ่ง จากนั้นก็เนรมิตเครื่องอาภรณ์ทั้งมวลต่าง ๆ แลอาหารอันควรขบเคี้ยวรับประทาน พระอินทร์ก็นิรมิตไว้ทุกอย่างอันเป็นของวิเศษซึ่งของทั้งหลายก็เนรมิตไว้ในปราสาทวิเศษนั้น

จากนั้นพระอินทร์ก็เนรมิตอุทยานและพื้นที่รอบปราสาทเพื่อให้เป็นที่พักผ่อนและแหล่งอาหาร ดังข้อความว่า

“...พระยาอินทราภิชาตนิรมิตไวยังสระ โบกขรณีอันควรสนุกมากนักรแล กว้างมีประมาณว่าได้ ๑๕ โยชน์ะทุกขอบอันประกอบด้วยปกติใบดั่งแก้ววิฑูรย์ ถัดนั้น พระยาอินทราเจ้าฟ้าตบนิเศกษัณิรมิตยังบัว ๕ ประการเป็นอันดูงาม มากนักรแล ถัดนั้นช้านิรมิตไวยังโบกขรณีอันหาบเชิงเพียงงามสะอาดมีพื้น อันลวดด้วยทรายคำ ครั้นว่านางนำจ้วทงหลายลงอาบล้างแลส่วยสี่ประมาณ เท่าใดก็บู้ว้าจักขุนมัวไปก็หาบไต่ก็ยังใสเป็นปกติดั่งเก่า ถัดนั้นพระยาอินทรา เจ้าฟ้าตบนิเศกษัณิรมิตยังสวนอุทธานกว้างได้ ๓ คาวุต คือว่า ๓ พันวา อันเดียรคายเต็มไปด้วยเครื่องบริโภคทั้งหลายก็มีหมากม่วงแลหมากขนุน แลหมากนักรหมากไฟ หมากก่อ กล้วยอ้อยทงหลายก็มีกล้วยก้านนุ่นแลกล้วยติบ กล้วยมือนาง ต้นเทียนแลหญ้าเพ็ก หญ้าปวงทงหลายก็มีมากนักรแล...”

(๔/๑/๒-๔/๒/๑)

ความว่า พระอินทร์ก็เนรมิตสระ โบกขรณีกว้าง ๑๕ โยชน์ขอบสระเต็มไป ด้วยพันธุ์ไม้ที่มีแวววาวดุจแก้วมณีในสระนั้นมีกอบัวออกดอกสวยงาม น้ำใน สระใสจนเห็นก้นสระที่ราบเรียบเสมอกันก้นสระมีทรายทองคำ แม่นางจำพา ผูกววลงอาบน้ำชำระร่างกายในสระมากเพียงใดน้ำในสระก็จะไม่ขุ่นมัว จากนั้น พระอินทร์ก็เนรมิตอุทยานกว้าง ๑๒ กิโลเมตร เต็มไปด้วยพืชพันธุ์ต่าง ๆ ที่เป็น เครื่องบริโภค เป็นต้นว่า มะม่วง ขนุนป่า สัปรด มะไฟ ลูกก่อ ต้นอ้อย ต้นนุ่น กล้วยติบ กล้วยมือนาง ต้นเทียน หญ้าเพ็ก ฯลฯ

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการบรรยายรายละเอียดของปราสาทเขาคำและ องค์ประกอบของปราสาทที่พระอินทร์ได้เนรมิตซึ่งผู้ประพันธ์ได้บรรยายโดยละเอียดทำให้ ผู้รับสารเข้าใจและคล้อยตามเนื้อเรื่องได้เป็นอย่างดี

๔) บรรยายสัตว์ในป่าหิมพานต์

สัตว์ป่าหิมพานต์ที่ปรากฏในสุวรรณจักรกumarนั้นมี ๒ ประเภท คือ สัตว์ปีก และสัตว์สี่เท้า ปรากฏในตอนที่สุวรรณจักรกumarและนางอุมมาทนิตจะเดินทางออก จากป่าทำให้ บรรดาสัตว์ทั้งหลายเกิดความอาลัยในตอนนีผู้แต่งได้บรรยายสัตว์ในหิมพานต์ เป็นสัตว์สี่เท้าไว้ว่า

“...แม่นว่าเนื้อทงหลาย มีเสือโคร่งแลเสือเหลืองก็มานั้นถึงช้องหน้ากับทง กวางฟานแลละมั่งแสดข้างแลราชสีห์ฝูงหมีแลหมูจิว สะพรังพร้อมทงมวล

เจ้าก็มาได้ยินว่า มหาราชโพธิสัตว์ขัดติยะเจ้าทั้ง ๒ พี่น้องจักเสด็จเมื่อสู่เมือง
เซตุพนนครว่า อันสัตว์ทั้งหลายเขาก็เสียดายหน่อพระเจ้า...”

(๖/๘/๒-๖/๘/๑)

ความว่า แม้นว่าสัตว์ทั้งหลาย มีเสือโคร่ง เสือเหลือง กวาง อีเก้ง รม่มัง
แรด ช้าง ราชสีห์ หมี วัว สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ครั้งได้ยินว่าพระโพธิสัตว์
จะเสด็จกลับสู่เมืองเซตุพนต่างก็พากันเสียดายยิ่ง

นอกจากนี้ยังมีการบรรยายถึงนกชนิดต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์
ดังข้อความว่า

“...ส่วนว่านกทั้งหลายเป็นหมู่อันอยู่เชื้อในคงคือว่าหงส์แลหัตถิลิงค์แล
นกอินทรีอันเป็นคู่กับทั้งหมู่ นกการเวก นกขกเท้า แตนกลังกา กะท้างและ
ไก่เดือน นกแสกแลเอียงอินทรีแลนกอโพระดกฮ้องไปมาในป่าก็ร้องกล่าวว่เรา
ทั้งหลายนี้ นอนินทุกษ์ยากหากบ่ฮ้องฮ้ำได้ บ่อาจจักบินซึกไซ้ไปมาหากินเหื่อได้...”

(๖/๘/๑)

ความว่า นกทั้งหลายอันอยู่ในป่านี้มี หงส์ นกหัตถิลิงค์ กินรี นกการเวก
สาริกา กิ้งก่า ไก่ป่า นกแสก นกเอียง นกอินทรี นกอโพระดก ต่างก็พากันส่ง
เสียงร้องด้วยความทุกขวทณาด้วยเกรงว่าต่อไปตนจะไม่สามารถหาเหื่อได้อีก

จากข้อความข้างต้นเป็นการบรรยายถึงประเภทของสัตว์ชนิดต่าง ๆ
ที่อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ซึ่งเป็นทั้งสัตว์ที่มีอยู่จริงและสัตว์เทพนิยาย ทั้งนี้การบรรยายถึง
สรรพสัตว์นี้สะท้อนถึงพันธุ์สัตว์ที่มีอยู่และเชื่อว่า มีอยู่จริงในยุคสมัยที่ประพันธ์วรรณกรรม
ด้วย

๕) บรรยายพรรณไม้

พรรณไม้นี้ในวรรณกรรมอีสานเรื่อง สุวรรณจักรกumar มีปรากฏใน
ตอนที่สุวรรณจักรกumar ได้รับการราชาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์แทนพระยาชุมพูเอกราชพระบิดา
พระอินทร์ได้สร้างปราสาทและสวนรอบปราสาทซึ่งมีพรรณไม้นานาพรรณ ดังข้อความว่า

“...ในสระอันนั้นให้เต็มไปด้วยไม้ทั้งหลายคือว่าไม้ม่วงแลไม้หมากขางแล
หมากผาง หมากเวือ หมากนาว หมากพร้าว หมากขนุน หมากหาด หมากแมค

หมากกับทอง ผายผาดไปชอคพ้อมทั้งสิ่งนานาแล้วในโจงคอยอันกว้างนั้น...”

(๓/๒/๒)

ความว่า บริเวณสระนั้นเต็มไปด้วยพันธุ์ไม้ทั้งหลาย คือ มะม่วง หมากขาง มะปราง มะงั่ว มะนาว มะพร้าว ขนุนป่า มะหาด กระหนวน กับทอง และพันธุ์พืชนานาในบริเวณแห่งนี้

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงชนิดของหญ้าที่เกิดขึ้นในสวนรอบตัวปราสาทที่ พระอินทร์เนรมิตให้ ดังข้อความว่า

“...พระยาอินทร์ก็ให้เต็มไปด้วยหญ้าทั้งหลายอันจักขึ้นคือว่าหญ้าหวาย หญ้าปล้อง หญ้าแพด แม่น้ำทั้งหลายไปกินเท่าใดก็บໍ่สูญเสียดังเป็นปกติ ดังเก่า...”

(๓/๒/๒)

ความว่า พระอินทร์ก็เนรมิตหญ้าทั้งหลายให้ขึ้นมากมาย เป็นต้นว่า หญ้าหวาย หญ้าปล้อง หญ้าแพด แม่น้ำน้ำว้าทั้งหลายกินเท่าใดก็ไม่รู้หมดกลับมีความอุดมสมบูรณ์ดังเดิม

จากข้อความข้างต้นเป็นการบรรยายถึงพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสวนอุทยานรอบปราสาทของนางอุมมาทนิตซึ่งล้วนเป็นพืชพันธุ์ที่มีค่าต่อการดำรงชีวิตของชาวอีสาน เป็นทั้งเครื่องบริโภคและเครื่องอุปโภคสำหรับการสร้างบ้านเรือนของคนในยุคสมัยนั้น

๖) บรรยายการจัดพระราชพิธีราชาภิเษก

การจัดพระราชพิธีราชาภิเษกได้ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้โดยกล่าวตอนที่พระยาสุวรรณจักรเอกราชจะมอบราชสมบัติให้พระยาสุวรรณคันธะ พระองค์ได้มอบหมายให้เสนาอำมาตย์ทั้งหลายได้จัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีราชาภิเษก ดังข้อความว่า

“...จัดเครื่องราชาภิเษกทั้งหลายไว้เทอญ ประการหนึ่ง ท่านทั้งหลายจงไขว้ยังเล่มสาบทั้งหลาย ประการหนึ่ง ท่านทั้งหลายจงไขว้ยังขุมเงินคำขุมแก้วทั้งหลายไว้เทอญ ประการหนึ่ง ท่านทั้งหลายก็ห้างข้างมงคลทั้งหลายประมาณว่าได้ ๕ หมื่น ๔ พัน ตัวแลมีผ้าปกหัวแล้วด้วยเขาะขาบหลายคำให้พร้อมชุดัวเทอญ ประการหนึ่งเล่าสู่เจ้าทั้งหลายจงห้างยังมีอันมีประมาณว่าได้ ๕ หมื่น ๔ พันตัวไว้

นั้นเทอญ ประการนี้ อันว่าท่านทั้งหลายจงกระทำแต่งห้างช่อข้งรดคำได้ ๘
หมื่น ๔ พันเล่มนั้นเทอญ ประการนี้ สูท่านทั้งหลายจงให้คนทั้งหลายทั้งมวล
ประทับตนเข้าด้วยเครื่องพร้อมทุกอันมาชุมนุมกันในช่วงหลวงวันนี้เทอญ...”

(๘/๒/๒-๘/๓/๑)

ความว่า จงจัดเครื่องราชาภิเษกทั้งหลายไว้ จงเปิดบ่อน้ำทั้งหลายไว้
จงเปิดบ่อเงินบ่อทองบ่อแก้วมณีอันมีค่าทั้งหลายไว้ จงจัดแต่งข้างมงคลทั้งหลาย
จำนวนเก้าหมื่นสี่พันข้าง มีผ้าคลุมหัวและกระดิ่งสีน้ำเงินแก่ใส่สายที่ทำจาก
แผ่นทองคำให้ครบทุกข้าง จงจัดแต่งม้าจำนวนเก้าหมื่นสี่พันตัว จงจัดแต่งราชรถ
ทองคำจำนวนเก้าหมื่นสี่พันเล่ม จงให้ประชาชนทั้งหลายแต่งตัวให้สวยงามแล้ว
เข้ามาสู่ที่ในวังหลวงวันนี้

เมื่อจัดเตรียมเครื่องราชาภิเษกเสร็จแล้วก็เริ่มประกอบกรรมราชาภิเษก
อันเป็นส่วนหนึ่งของพิธีราชาภิเษก ดังข้อความว่า

“...กาลนั้นพระยาเอกราชก็เอาเจ้าสุวรรณคันธาระขึ้นแทนแก้วแล้วก็เอาน้ำอบ
น้ำหอมมาห่อแล้วก็บูชาภิเษกให้เป็นพระยาใหญ่ผาบชุมพู่ที่ปีกี่ลวดวาง
ยังราชสมบัติทั้งมวลแก่เจ้าสุวรรณคันธาระราชาก็มีวันนั้นแล ถัดนั้นท้าวพระยา
เสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็พร้อมกันเอาน้ำพุทธานิเษกมาสดหล่อหลินหัวแห่งหน่อ
พระมหากษัตริย์แล้วกล่าวว่า ข้าแต่เจ้าหลานบัดนี้เจ้ากูก็ได้ชื่อว่าเป็นใหญ่แท้แล
ตั้งแรกแต่นี้ไปภายหน้าขอให้เจ้ากูเป็นที่พึ่งแก่ผู้ข้าทั้งหลายเทอญ...”

(๘/๓/๒)

ความว่า เมื่อนั้นพระยาสุวรรณจักรเอกราชก็ให้สุวรรณคันธาระนั่งบนแทนแก้ว
แล้วจึงเอาน้ำอบน้ำหอมมาสรงเพื่อให้เป็นพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่สามารถ
ปราบปรามเมืองทั่วทุกทิศ จากนั้นพระยาสุวรรณจักรเอกราชก็สละราชสมบัติให้
สุวรรณคันธาระเสวยราชสมบัติแทน จากนั้นท้าวพระยาเสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็
นำเอาน้ำพุทธานิเษกมาสรงสุวรรณคันธาระแล้วกราบทูลว่า บัดนี้พระองค์ก็ได้เป็น
พระมหากษัตริย์ผู้เป็นใหญ่แล้ว นับแต่นี้ไปภายหน้าขอให้พระองค์เป็นที่พึ่งแก่
ข้าพเจ้าทั้งหลาย

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า สุวรรณจักรกุมารใช้บรรยายโวหารเพื่ออธิบาย
เรื่องราวที่ปรากฏในเนื้อเรื่องทำให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจเรื่องราว ได้อย่างดียิ่งขึ้นนับเป็น

ภูมิปัญญาในด้านการใช้ภาษาของผู้สร้างวรรณกรรมที่สามารถเรียบเรียงถ้อยคำให้เกิดความสวยงามและสื่อถ้อยคำสู่ผู้รับสารได้เป็นอย่างดี

๒.๓.๒ พรรณนาโวหาร

พรรณนาโวหารเป็นส่วนหนึ่งที่พุดร่าพันพรรณนาเรื่องราวหรือสิ่งที่ได้พบเห็น โดยมากมักเป็นการพรรณนาในลักษณะที่มุ่งแสดงอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงวรรณกรรมในด้านอารมณ์ความรู้สึกมากขึ้น การพรรณนาจึงมุ่งเน้นการใช้ภาษาที่สามารถโน้มน้าวให้ผู้อ่านเกิดการสะท้อนอารมณ์มากที่สุด วรรณกรรมอีสานเรื่อง สุวรรณจักรกumar ปรากฏโวหารประเภทพรรณนาโวหารซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ลักษณะดังต่อไปนี้

๑) พรรณนาความรู้สึกสงสัย

พรรณนาโวหาร ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องสุวรรณจักรกumar ตอนที่ของชาวเมืองราชคฤห์ที่ได้เห็นรอยเท้าพระยาอุสุกราช ดังข้อความว่า

“...ส่วนอันว่าคนทั้งหลายอยู่ในเมืองราชคฤห์ครั้นนั้นผู้ใดก็บ่เห็นยังพระยาจิวสักคนแลพระยาเวสสุวรรณเท่าสำแดงไว้ยังรอยตีนแห่งจิวหั้นแล ส่วนอันว่าคนทั้งหลายอันบ่ได้เห็นเมื่อก่อนสักเทอญ ครั้นว่าเขาเห็นแล้ว ก็หักไม้แทก รอยตีนแลก็บุด้วยมือแห่งเจ้าแล้วก็ได้คืบปลาย ๔ นิ้วมือขวางแล คนทั้งหลายก็ลวดสงกาทอยู่ใช้ ๆ ชุคนั้นแล...”

(๑/๑๔/๑-๑/๑๔/๒)

ความว่า ชาวเมืองทั้งหลายในเมืองราชคฤห์ก็ไม่มีผู้ใดเห็นพระยาจิวและพระยาเวสสุวรรณ จากนั้นพระยาเวสสุวรรณก็แสดงรอยเท้าของพระยาจิวให้ชาวเมืองเห็น ครั้นเมื่อชาวเมืองทั้งหลายได้เห็นรอยเท้าแล้วต่างก็พากันหักกิ่ง ไม้มาวัดรอยเท้าจิว

จากข้อความข้างต้นเป็นการพรรณนาถึงกิริยาอาการของผู้คนที่เกิดความงุนงงสงสัยวิพากษ์วิจารณ์เกิดเสียงเซ่งแซ่ไปทั่วจนต้องมีการพิสูจน์ข้อสงสัย ลักษณะดังกล่าวเป็นกิริยาอาการของผู้คนทั่วไปเมื่อพบเห็นสิ่งประหลาดแล้วพยายามค้นหาหรือพิสูจน์สิ่งที่ตนเองได้พบเห็นเพื่อให้ทราบความจริง

๒) พรรณนาการเกี่ยวพาราตี

พรรณนาโวหารในลักษณะการเกี่ยวพาราตีนั้น ปรากฏในตอนที่ นางอุมมาทนิตได้ไปเที่ยวชม สวนอุทยานในกลางป่า บุตรของเสนาท้าวพระยาทั้งหลาย ต่างเข้ามากล่าวชมโฉมและเกี่ยวพาราตี ดังข้อความว่า

“...ดูรนางผู้มีรูปอันงามองอาจนางเป็นลูกท้าวหลานหลายพระยาผู้ว่าเป็น ลูกเสนาอำมาตย์ผู้ว่าเป็นลูกพราหมณ์ปโรหิตแลเศรษฐีเจ้าลูกแต่ที่ใดมาซอกที่นี่ เพื่อมาทล้นตนเดียนางนี้จา ผู้ว่านางหากเป็นนางเทวดาอยู่เมืองสวรรค์ชั้นฟ้า ลงมาแกมหมู่คนทั้งหลายชะลือ ว่าเห็นแลราชบุตรทั้งหลายลงฟ่องกล่าวว่ ภควนิ ดูราเจ้าน้องหญิงนางเป็นผู้มีรูปโฉมอันงามบ่ควรจักนั่งอยู่อันเป็นภายนอก ขว้างอิมคนทั้งหลายนั้นแล อิทธิ ริธนา นี้บ่ควร นางจักอยู่วงเข้าไปภายในกับ ด้วยที่ฝูงข้านี้ไปหลายหลวงพื้นเทอญ ลงฟ่องก็ถามดูว่าดูรนางผู้มีรูปโฉม อันล้ำเลิศประเสริฐกว่าหญิงทั้งหลายในได้ลุ่มฟ้าเหลือหน้าแผ่นดินยังจักมีชายใด มากับด้วยนางผู้เป็น หมู่นี้จาว่าอัน เกวติราชาปุตโต ลูกท้าวพระยาลงฟ่อง กล่าวว่ สิว่านาง บ่ใช่เป็นนางเทวดาแต่ชั้นฟ้ากลับเพศหน้าเป็นนางเมือง คนผู้ประเสริฐมาในมนุษยชาติแท้คิหิ นุญพีมักียังใคร่เสียงหอมข้างเอาขึ้นถ้วน ถ่างเป็นคุณเทียบขวัญมวตนา...”

(๒/๗/๑-๒/๗/๒)

ความว่า น้องนางผู้มีรูปโฉมงดงามนี่เป็นลูกหลานพระยาหรือเสนา อำมาตย์เศรษฐีท่านใดจึงได้มาเล่นที่แห่งนี้ หรือว่าน้องเป็นเทวดาอยู่บนสวรรค์ น้องไม่ควรที่จะมานั่งชมอยู่ภายนอกสวนอุทยานควรเข้าไปด้านในเพื่อนั่งชม กับพวกพี่เถิด น้องมาในวันนี้มีกับผู้ใดหรือน้องมาคนเดียว หากแม่น้อง ไม่ใช่นางฟ้าก็ให้มาเที่ยวเล่นกับพี่เถิด

จากข้อความข้างต้นเป็นการพรรณนาถึงการเกี่ยวพาราตีของชายหนุ่มทั้งหลายต่อนางอุมาทนิต โดยใช้วาทศิลป์ชมเชยถึงความมีรูปโฉมที่งดงามของนางเพื่อให้ นางพอใจเป็นการแสดงความรู้สึกใคร่ของชายที่ต้องการไม่ตรีจากหญิงที่ตนพูดด้วย การพรรณนาบทนี้จึงชี้ให้เห็นอารมณ์รักใคร่ปรารถนาในตัวของหญิงสาวของชายทั้งหลาย โดยผ่าน คำชมเชยด้วยมธุรสวาจาเพื่อให้เป็นที่พอใจแก่สตรี แม้ในปัจจุบันการใช้มธุรสวาจาเพื่อสร้าง ไม่ตรีต่อกันก็เป็นกลวิธีที่ดียิ่ง

๓) พรรณนาความรู้สึกริษยา

พรรณนาโวหารในลักษณะการพรรณนาความรู้สึกริษยานี้ปรากฏในตอนที่น่างอุมมาทนิตไปเที่ยวเล่นที่สวนอุทยาน ความมั่งคั่งของนางทำให้ชายหนุ่มที่มาเที่ยวเล่นต่างก็ นิยมชมเชยนางต่าง ๆ นานา จนทำให้หญิงที่เป็นลูกหลานท้าวพระยาทั้งหลาย ต่างเกิดความรู้สึกริษยาและกล่าวบริภาษด้วยถ้อยคำต่าง ๆ ดังข้อความว่า

“...เขาลูกท้าวหลานพระยากล่าวคำด่านางอุมมาทนิตว่ามิ่งนางผู้มีชาติชาติเชื้ออันถ้อยหาบุญได้ มิ่งนี้ไม่ใช่เป็นลูกคนมนุสสาชาติ มิ่งเท่าเป็นลูกจ้าวอุสุภราชตัวเป็นสัตว์เดียรฉาน มิ่งพลอยมาอยู่ปากด้านจารจากับด้วยชายหนุ่มทั้งหลายดังรีอ แลหาความอายไปได้ฉันจ่า ดูรานางผู้มีชาติชาติเชื้ออันถ้อย บ่ควรมิ่งจักมาปากจารจากด้วยลูกท้าวหลานพระยาผู้ประเสริฐคาย มิ่งนางเท่ามีจ้วควายแลม้านันยิ่งใหญ่เป็นหลานมาเทียมทันเป็นคู่กับด้วยนางอันอยู่ที่ไกลคนพุ้นแล ว่าอันตาอิตโย ส่วนว่าหญิงทั้งหลายก็เอากันมาฮ้องเินคำฮ้ายว่าหลวงหลายนั้นแล...”

(๒/๘/๑-๒/๘/๒)

ความว่า เหล่าหญิงสาวที่เป็นลูกท้าวหลานพระยาต่างพากันกล่าวคำด่าทอนางอุมมาทนิตว่า มิ่งผู้มีเชื้อชาติถ้อยมิ่งนี้ไม่ใช่ลูกมนุษย์มิ่งเป็นลูกจ้าวอุสุภราชอันเป็นสัตว์เดียรฉาน มิ่งยังกล้าที่จะมาพุดสนทนากับชายหนุ่มทั้งหลายอยู่หรือช่างไม่มีความละอายเสียเลย มิ่งนั้นควรมีแต่จ้ว ควาย ม้า ทั้งหมดเป็นคู่ครองอยู่ในป่าที่ห่างไกลผู้คน หญิงสาวทั้งหลายก็ช่วยกันร้องว่าร้ายต่าง ๆ นานา

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นบทแสดงความรู้สึกริษยาต่อกันโดยใช้วาจาจากกล่าวคำพรุสาวทเพื่อให้อีกฝ่ายเกิดความละอาย ทั้งนี้กิริยาอาการดังกล่าวเกิดมาจากความรู้สึกของหญิงสาวที่ไปเที่ยวเล่นชมมหรสพในอุทยานแล้วไม่มีชายใดสนใจตนเองเพราะชายหนุ่มทั้งหลายต่างรุมเร้าเกี่ยวพาราสินางอุมมาทนิตจึงทำให้เขาทั้งหลายต่างพากันริษยาแล้วแสดงกิริยาอาการด้วยการใช้ถ้อยคำที่หยาบคายกล่าวว่าร้ายต่าง ๆ นานา ต่อนาง

๔) พรรณนาความรู้สึกโสภเคราะห์

การพรรณนาความรู้สึก โสภเคราะห์นั้นปรากฏตอนที่สุเชษยะเสนา กราบทูลพระยาชุมพูเอกราชและนางสุวรรณมหาราชเทวีว่า สุวรรณจักรกumarหาย ไปนั้น

ทำให้นางสุวรรณภูมิมาราเทวีเกิดความรู้สึก โศกเศร้าเสียใจมากและเมื่อชาวเมืองรู้ข่าวก็พากันร้องไห้ไปทั่วทั้งเมือง คังซื้อความว่า

“...ว่าอันเมื่อนางแก้วสุวรรณภูมิมาราเทวีตนเป็นแม่ครั้งที่ได้ยินคำ
อันพระยากล่าวซึ่งตนแล้วนางแก้วก็อดบ่ได้ก็ลวดช้อยให้กิงเก็งไปมาในที่ใกล้
พระยาชุมพูเอกราช ตนเป็นเจ้านั่งปราสาทเสวยเมืองกล่าววาทะ ข้าแก่พระบุญ
เฮืองเป็นเจ้าครั้นว่าลูกแห่งข้าแลตายไปคังนั้นส่วนว่าชีวิตแห่งข้าก็บ่ฮางวากจก
เป็นไปได้ชะแล นางกล่าวสนนี้ในที่ใกล้พระยาแล้วก็ลวดหลากคาบบ่ไปที่หนึ่งที
เดียวก็มีในระแวกกลางหม่ออยู่เอาคนทั้งหลาย อันยังชุมนุมกันมาราชมเทียร
ปราสาท ส่วนนางท้าวราชเรือนหลวงทั้งหลายก็อาจจกตั้งตนอยู่ได้ก็ร้องไห้แล
กิงเก็งไปมาเป็นคังบ้ำไม่ฮู้ไป องค์กรมหากมาพัดให้ท้าวไปทีหนึ่งทีเดียวนั้นก็มิแล
ส่วนว่าคนทั้งหลายฝูงอันอยู่ในปราสาทราชวังหลวงที่นั่นเห็นก็อดบ่ได้สั๊กคน
ก็ช้อยให้ฮ้ำไฮไปมาเป็นทีฮื้อดูณามากนักแล ถัดกลายยามนั้น สททสททที่ อันว่า
เสียงแห่งคนทั้งหลายฝูงนั้นก็ลวดเพิกเป็นอันอุกขลุกลมก็้องเนื่องนั้นห้องเวียงไซ
คนทั้งหลายในนครไซสะพั่งไหลหลังด้านถามคูก็มีแล...”

(๕/๕/๑๒-๕/๖/๑)

ความว่า ครั้นพระนางสุวรรณภูมิมาราเทวีได้ยินคำพระยาชุมพูเอกราชตรัส
กับพระองค์ แล้วพระนางก็กรรแสงคร่ำครวญถึงพระราชาโอรสแล้วจึงตรัสว่า
ข้าแต่พระสวามี หากเมื่อนางโอรสแห่งข้าสวรรคตแท้จริง ชีวิตของหม่อมฉัน
ก็ไม่อาจจะดำรงชีวิตอยู่ได้ พระนางตรัสแล้วกรรแสงคร่ำครวญถึงพระราชาโอรส
ครั้นเหล่าขุนนางข้าราชการและประชาชนเห็นกิริยาอาการของพระนาง
เช่นนั้น ต่างก็พากันร้องไห้ระไรจนเสียงดังไปทั่วทั้งเวียงวัง

จากข้อมูลข้างต้นพบว่าทพรรณานาบทนี้แสดงถึงความรู้สึก โศกเศร้า
ของผู้เป็นมารดาที่มีต่อบุตร ทั้งนี้เมื่อนางสุวรรณภูมิมาราเทวีได้ทราบข่าวการหายไปของ
สุวรรณจักรกumar ก็เกิดความอาลัยด้วยวิสัยแห่งมารดา ความรักที่มารดาที่มีต่อบุตรนั้นยิ่งใหญ
ยิ่งนักครั้นเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ต้องพลัดพรากย่อมเกิดความ โศกเศร้าจนผู้คนที่
ที่พบเห็นต่างเวทนาและเกิดความรู้สึกอาลัยไปด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปว่า สุวรรณจักรกumarมีการใช้ภาษาในด้าน
โวหารประเภทพรรณนาโวหาร ซึ่งเป็นการสื่ออารมณ์ความรู้สึกที่เป็นนามธรรมให้ปรากฏ
เป็นอักษรที่เป็นรูปธรรมทั้งยังสื่อความรู้เหล่านั้น ได้ชัดเจน เป็นการแสดงถึงภูมิปัญญา
อันชาญฉลาดในการเรียบเรียงภาษาเพื่อให้ผู้อ่านผู้ฟังเกิดความสะเทือนอารมณ์ได้

๒.๓.๓ เทศนาโวหาร

เทศนาโวหาร คือ ส่วนวนเขียนที่เป็นไปในลักษณะของการเทศนาของ
พระสงฆ์ เทศนาโวหารที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่อง สุวรรณจักรกumar มี ๒ ประเภท
ดังนี้

๑) บุคลาธิษฐาน คือ การยกคนหรือสิ่งที่เป็นรูปธรรมขึ้นมาเป็นหลัก
ในการอธิบายความ ดังปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องสุวรรณจักรกumarมีการใช้
ตัวละครที่เป็นสัตว์มาอธิบายคำสอนเพื่อให้ผู้รับสารเกิดความบันเทิงและเข้าใจเนื้อหา
วรรณกรรม ดังตอนที่พระยาอสุสุกราชได้สั่งสอนสุวรรณจักรกumarและนางอุมมาทนิตในคราว
ที่ทั้งสองจะออกจากป่าหิมพานต์เพื่อกลับบ้านเมืองของสุวรรณจักรกumar ดังข้อความว่า

“...ส่วนว่าพระยาอสุสุกราชแก้วตัวขาวเผือกใสงามใจเสนาหารักกับแล้วยัง
ถูกแก้วทั้ง ๒ ก็จึงมาสั่งสอนด้วยคลองวัตรปฏิบัติทั้งหลายว่าดังนี้ ดูราเจ้าลูกอีก
แก้วทั้ง ๒ เข็ย ตั้งแต่กาลนี้ไปเมื่อน้ำเข้าทั้ง ๒ ก็ได้ชื่อว่าตนเท่ากระทำปฏิบัติ
เมื่อน้ำก็บ่ชางว่าจักเหมือนเมื่อยังหนุ่มเป็นสาวแท้แล ดูรานางเข็ยลูกอีกแก้ว
อันว่าคนทั้งหลายอันเข้าไปสมสู่อยู่เสือนเป็นคู่ก็ควรกระทำ ไปยังวัตรเก่าอันคือ
ว่ารักษาภยวจิ กรรมบถคือยาได้ปากอันเบาเล่าคำว่าควรแต่ญาติพี่น้องอันเกิด
ช่วยพ่อแม่เด็ยมา...”

(๖/๓/๑-๖/๓/๒)

ความว่า พระยาอสุสุกราชก็มีใจอาลัยต่อลูกของตนจึงเรียกให้ลูกทั้งสองมา
ฟังถ้อยคำสั่งสอนอันจะเป็นแนวทางสำหรับปฏิบัติตนให้ดี พระยาอสุสุกราชกล่าว
ว่าลูกรักของพ่อ เข้าทั้งสองก็จะได้ไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาเจ้าควร
ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมโบราณคือการรักษาภย วาจา ใจ กรรมไม่ดีอันใด
นั้นก็อย่าได้ว่ากล่าวแลปฏิบัติเลย ให้รักกันจงเป็นคนคนเดียวกัน

ตอนที่พระยาสุวรรณจักรเอกราชได้สั่งสอนท้าวพระยาทั้งหลายก่อน
ที่จะไปผนวชเป็นฤาษีเพื่อนำเพ็ญพรตอยู่ในป่าได้กล่าวคำสอนเป็นบทเทศนาโวหารไว้ว่า

“...ที่นั่นบูรรม โพรธิสัตว์เจ้าตนเองอาจ ก็คือเอาคาบ สีสันไชยฝักคำด้ามแก้วมา คาคับแอมแห่งคนแล้วก็มาสั่งอำลาขัง ท้าวพระยาทั้งหลายด้วยคาถา อาห์ โขสพพ สนุติ กมฺมปฺตุโต สุโอรราชโท ดุราหมุ่พระยาทั้งหลายอันเป็นหมู่เป็น ชุมสุทธานทั้งหลายก็จงตั้งอยู่ในครองธรรมสืบประการก่อนเทอญ ประการนี้ จิงพิจารณาด้วยคำอันใดชอบแมนให้ประกอบด้วยทศราชธรรมสืบประการ อย่าได้กล่าวหยาบซ้ากล้าแข็ง อย่าเบียดเบียนไพร่ฟ้า จงให้ประกอบด้วยสัจจะ ให้รักษาศิลปั้งธรรมอันเป็นคำสอนแห่งพระพุทธเจ้าไว้เทอญ แมนดังฤทธาน ทั้งหลายก็จักได้เสวยสุข ๓ ประการ คือ นิรพานเป็นยอดแก่สุทธานทั้งหลาย บ่อย่าชะแล...”

(๘/๕/๑-๘/๕/๒)

ความว่า เมื่อนั้นพระบรมโพรธิสัตว์คือพระขรรค์สีคันไชยฝักทองคำด้ามแก้ว แล้วจึงสั่งอำลาท้าวพระยาทั้งหลาย กล่าวว่า ดุราหมุ่พระยาทั้งหลายพวกท่าน ทั้งหลายจงตั้งอยู่ในครองธรรมทศพิชราชธรรมเทอญ ประการหนึ่งท่านจงตัดสิ้น ความตามหลักทศพิชธรรมราชธรรม อย่าได้พุดจาหยาบคาย อย่าได้เบียดเบียน ราษฎรจงประกอบด้วยสัจจะ ให้รักษาศิลปั้งธรรมอันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า แม้นว่าทำได้เช่นนั้นท่านทั้งหลายก็จักได้เสวยสุขสามประการอันมีพระนิพพาน เป็นที่สุดแก่ท่านทั้งหลายจริงแท้

นอกจากนี้ยังพบว่า มีการบทเทศนาโวหารที่เป็นลักษณะสอนให้รู้ถึง ปรากฎการณั้ธรรมชาติที่เกิดขึ้นในโลกดังตอนที่เหล่าพระภิกษุทั้งหลายต่างพากันสนทนา ปัญหากันแล้วไม่สามารถแก้ปัญหาที่นั่นได้ ดังข้อความว่า

“...วันเดือนฟ้งสังฆะเจ้าทั้งหลายร้อยคนก็มาชุมนุมกันสำแดงอุโบสถ สังฆะกรรมแล้วก็ถามปัญหาถึงกัน คังนั้นเจ้าภิกษุทั้งหลายเป็นปฤชนนั้กล่าวว่า อาวุโส ดุราเจ้าทั้งหลาย เอ โกรฎโก ยังมิได้ค้นนึ่งใหญ่นัก จตุสาขา มีถึง ๔ อัน พุพฺบุปผา มีดอกอันมาก เทวผล มีลูก ๒ หน่วยสุเจ้าทั้งหลายจักว่าได้อันใดนั้นจา เจ้าภิกษุทั้งหลายบ่แก้ไขสักคนคนแล เมื่อนั้นท้าวจตุโลกทั้ง ๔ ก็ฮับเอาปัญหา อันนั้นในสำนักเจ้าภิกษุทั้งหลายแล้วก็เอามาสำแดงแก่พระยาจัวตัวนั้นแล้วกล่าว ว่าดุราเจ้าพระยาจัวตัวประเสริฐตัวเป็น โคมหาราชเจ้า ฉลาดด้วยผญาขอเจ้าจง

แก้ปัญหานี้ให้แจ่มแก่ผู้ข้าทั้งหลายแต่เทอญ...”

(๓/๑๒/๒-๓/๑๓/๑)

ความว่า ในวันอุโบสถพระภิกษุทั้งหลายจำนวนร้อยรูปได้กระทำสังฆกรรมแล้วก็จึงถามปัญหากัน ซึ่งภิกษุเหล่านั้นยังเป็นปุถุชนอยู่ทุกรูป ปัญหามีอยู่ว่า มีต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่งต้นไม้นั้นมีสี่กิ่ง ในแต่ละกิ่งออกดอกมากมาย มีผลสองผล ท่านทั้งหลายทราบหรือไม่ว่าหมายถึงอะไร ขณะนั้นพระภิกษุทั้งหลายต่างก็ไม่สามารถแก้ปัญหาก็ได้สักรูป ท้าวจตุโลกบาลจึงน้อมรับเอาปัญหานั้นมาถามพระยาอุสุภราชเพื่อให้แก้ปัญหาค้นหาข้อสงสัย

เมื่อพระยาอุสุภราชได้รับปัญหาจากท้าวจตุโลกบาลแล้วก็ได้เทศนาตอบปัญหาให้กับท้าวจตุโลกบาลฟัง ดังข้อความว่า

“...เอโกรฐโฆ อันว่าไม้ต้นใหญ่ นั่นคือว่าหากได้เขาสีโนโรราชอันใหญ่ด้วยทั้งหลายนั้นแล จตุสาขา มีกิ่ง ๔ อันนั้นก็หากได้เสาสีงหลอนั้นแล พหูบุปผา ว่ามีดอกมากนั้นก็ว่าได้ นักขัตฤกษ์ดาวทั้งหลายอันมากแล เทพผลานิ ว่ามีลูก ๒ หน่วยนั้นก็หากได้ จนุท แล สุริยะ คือว่าพระอาทิตย์นั้นแล พระจันทร์นั้นแล มหาราชเจ้าทั้ง ๔ พระองค์ก็จงทรงจำไว้เทอญ...”

(๓/๑๓/๑-๓/๑๓/๒)

ความว่า ต้นไม้ใหญ่ คือ เขาพระสุเมรุ มีสี่กิ่ง คือ เสาสีงหลอนอยู่ทั้งสี่ทิศ มีดอกออกมาก คือ ดาวฤกษ์ในท้องฟ้า มีผลสองผล คือ พระอาทิตย์และพระจันทร์ ขอให้มหาราชทั้งสี่จงจำไว้เถิด

นอกนี้จากยังปรากฏการถามตอบอีกในตอนที่ท้าวจตุโลกบาลได้นำเอาปัญหาจากศาลาโรงธรรมที่บรรดาพระภิกษุได้สนทนากันแล้วไม่สามารถแก้ปัญหาก็ได้ ดังข้อความว่า

“...เจ้าภิกษุอันโงะทวนบุจมาซึ่งกันแต่ในสาภานิงศาลาว่าดังนี้ อวูโส คุราเจ้าทั้งหลายเอโกลสกุโณ ยังมีนกตัวหนึ่งใหญ่นัก จตุปาทา มีตีน ๔ อัน ตินิติ มีหัว ๓ อัน จตุวิสติ มีปีกขาว ๔ บินไปมาเที่ยวโลกว่าอันสูท่านจักว่าได้อันใด นั้นจา เจ้าภิกษุทั้งหลายบ่อจกแก่ใจสักคน...”

(๓/๑๓/๒)

ความว่า พระภิกษุสนทนาถามปัญหากันในศาลาโรงธรรมแห่งหนึ่งว่า มีนกใหญ่ตัวหนึ่ง มีสี่เท้า สามหัว ยี่สิบสี่ปีก บินไปมาในโลก ทานทั้งหลาย ทราบหรือไม่ว่าคืออะไร พระภิกษุทั้งหลายไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้สักรูป

เมื่อรับฟังปัญหาจากทั่วจตุโลกบาลแล้ว พระยาอุสุภราชก็เทศนา ตอบปัญหาให้แก่ทั่วจตุโลกบาลฟัง ดังข้อความว่า

“...ข้าแค้นหาราชเจ้าทั้ง ๔ พระองค์ เอโก สกุโณ มีนกใหญ่ตัวหนึ่ง คือ ว่าหากได้นี้ สิมมาจตุปาท ว่ามีตีน ๔ อันนั้น คือหากเสาศีมา ๔ เถมนั้นแล คินิสี่ มีหัว ๓ คือหากได้อุตุระตุทั้ง ๓ คือว่า ระดูฝน ระดูหนาว ระดูร้อนนั้น แล จตุวิสติ คือหากได้วันอุโบสถสี่ทั้งชาว ๔ นั้นให้แจ้งบริวารอันพร้อม กันนั้นแล ข้าแค้นหาราชเจ้าทั้ง ๔ พระองค์ก็จงทรงจำไว้ในใจอย่าขาดอย่าได้ สงกาใจเทอญ...”

(๓/๑๔/๑)

ความว่า ข้าแค้นหาราชเจ้าทั้งสี่พระองค์ อันว่านกใหญ่นั้นคือ เวลาหนึ่งปี มีสี่เท้าคือ ทิศทั้งสี่อันมีเสาเป็นขอบ มีสามหัว หมายถึง อุตุทั้งสามคือ อุตุฝน อุตุหนาว อุตุร้อน มีปีกยี่สิบสี่ปีก คือ วันอุโบสถมียี่สิบสี่วัน ขอให้มหาราชาเจ้า ทั้งสี่พระองค์ก็จงจำไว้ในใจอย่าได้ขาดอย่าได้สงสัยอีกเลย

นอกจากนี้ยังมีการตั้งคำถามในลักษณะที่เป็นคำสอนเรื่องการเมืองการมีอายุสั้น และอายุยืนยาว โดยสอดแทรกคำสอนเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติโดยใช้กระบวนการถ่ายทอด ทางภาษาเชิงเทศนาโวหารดังตอนที่เทศาสาสยในอายุของคนว่าบางคนก็อายุสั้นบางคน ก็อายุยืนยาวดังนั้นจึงนำเอาคำสาสยนี้มาถามพระยาสุวรรณจักร ๆ ก็ได้ไขข้อสงสัยดังนี้

“...บุคคลหญิงชายทั้งหลายผู้มีอายุอันสั้นอันหมิ่นนาเขาก็ปีได้ก็ตัดตาธิการ กระทำอันด้อยช้าสาโหดหนักหนาอันว่าปัญญาสิกขาบททั้งศีล ๕ ก็บ่ห่อนว่าจัก ได้รับความอันหนึ่งธรรมเทศนาแห่งพระเจ้าก็บ่ห่อนได้ฟังเสียงแล แม้นว่าเขาได้ ฟังธรรม พระพุทธเจ้าก็บ่เข้าใจเสียงแท้แล ส่วนบุคคลหญิงชายทั้งหลายผู้นั้นเข้า เกิดมาในชาติอันก็ดีก็เที่ยวยอมมีอายุอันสั้นอันหมิ่นมีกลิ่นคันระบดิเพื่อหั้นแล ส่วนว่าบุคคลหญิงชายทั้งหลายฝูงใดมีรูปโฉมตมมพรรณวรรณอันงามนั้นก็ด้วยเดช อันเขาได้รักษาศีล ๕ ศีล ๘ ก็แกวคไว้กับตนบ่ให้ขาด ก็จึงมีอุปอันงามขนาด

ความที่หากด้วยบุญสมภารอันเขาได้รักษาศีลฟังธรรมบุญกรรมอันนั้นมากำชูช่วย ก็จึงมีอายุอันปลอยยืนยาวเทื่อหั้นแล...”

(๕/๑๕/๒)

ความว่า หลิงชายทั้งหลายที่มีอายุสั้นมากนั้นเพราะเขาไม่รู้คุณและทำ ความชั่วช้าสาโหดโหดหนักหนา แม้ศีล ๕ ข้อ ก็ไม่คิดว่าจะรักษา ประการหนึ่ง อันว่าพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ฟังจนหมดสิ้น แม้ว่าเขาได้ฟัง ก็ไม่เข้าใจทั้งหมด หลิงชายพวกนี้ก็ย่อมมีอายุสั้น เนื้อตัวมีกลิ่นเหม็น ส่วนหลิง ชายพวกที่มีรูปโฉมพรรณวรรณะงดงามนั้น ก็เพราะเขาได้ปฏิบัติรักษาศีล ๕ ศีล ๘ มิได้ขาด ด้วยบุญอันได้รักษาศีลฟังธรรมบุญอันนั้นก็ส่งผลให้มีอายุยืนยาว

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นบทเทศนาโวหารที่มีลักษณะแบบบุคลาธิษฐาน ซึ่งเป็นการกล่าวสอน โดยยกคนหรือสิ่งอื่นขึ้นมาเปรียบเพื่อให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจเนื้อหา ของหลักธรรมคำสอนนั้นได้อย่างเข้าใจดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ปรากฏว่ามีการสร้างบุคลาธิษฐาน โดยให้สัตว์มีอากัปกริยาเหมือนมนุษย์เพื่อสอนผู้คนและสร้างคำถามตอบเพื่อให้เข้าใจถึง สัจธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางธรรมชาติลักษณะดังกล่าวเป็นความสามารถทาง วรรณศิลป์ของผู้ประพันธ์ที่สรรค์สร้างให้เกิดความงามทางภาษาเพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจและ ซาบซึ้งในวรรณกรรม

๒) **ธรรมาธิษฐาน** คือ การยกหลักธรรมหรือสิ่งที่เป็นนามธรรมล้วน ๆ ขึ้นมาอ้างหรืออธิบายความ ดังตอนที่นางอุมาเทวีได้กล่าวหลักธรรมอันเป็นเหตุผลที่จะขอ นางเขมวาคีผู้เป็นมารดาว่าจะไปหาบิดาในป่าหิมพานต์ ดังข้อความว่า

“...การอันอุปฐากพ่อแม่แห่งภูนั้นหากเป็นธรรมจารีตแก่คนทั้งหลายใน โลกนี้แล ควรขอต่อแม่แห่งภูแลควรไปแสวงหาพ่อแม่แห่งภูแล้วแลอยู่อุปฐากตาม ธรรมคาเทอญ ปิตุตา อันว่าพ่อแม่แห่งภูนั้นเทอญ ดิรจฺจานุ แม้ว่าเป็นสัตว์ เดียรฺจาน ดังนั้นก็ดีเทอญก็หากเป็นพ่อแม่แห่งภูก็ควรไปอุปฐากดีหัดแล...”

(๒/๑๐/๑)

ความว่า การปรนนิบัติดูแลบิดามารดาของตนเองนั้นเป็นจารีตที่คนทั้งโลก ควรปฏิบัติ ควรที่เราขอต่อมารดาว่าจะไปหาบิดาแล้วปรนนิบัติดูแล แม้บิดา เราเป็นสัตว์เดียรฺจานนั้นท่านก็เป็นบิดาของเรา เราควรไปปรนนิบัติดูแลท่าน

ตอนที่พระยาสุวรรณจักรเอกสราขได้สั่งสอนเหล่าท้าวพระยาเสนา
อำมาตย์ทั้งหลายด้วยหลักธรรมคำสอน ดังข้อความว่า

“...ดูราเจ้าทั้งหลายส่วนว่าคนหญิงชายอันเกิดมาในโลกนี้ทั้งมวลเท่าควรรักษา
ศีล ๕ ศีล ๘ แก้วไว้กับตนแลตั้งธรรมคำสอนแห่งบัณฑิตนักปราชญ์พระอริยเจ้า
ฉลาดด้วยศีลให้ทานกระทำทานศีลวัตถุทานไปไว้ ๆ สิ่งเดียวแล ดูราท่านทั้ง
หลายให้แสวงหาครูบาอาจารย์นักปราชญ์คนผู้ธรรมผู้ดีทำให้มีสติสิ่งเดียวแล
ส่วนว่าคนทั้งหลายนี้ ครั้นว่าได้สัจจะโถมแล้วตั้งนั้นก็จึงได้ชวนชวนให้มีผญารู้
พิจารณาหากิจจะทั้งมวลอันควรกระทำตนผู้แลรู้ห้องหับยังคำอันดีไว้ ๆ บ่ให้เสีย
สติสักเพื่อให้ได้ มีสติเสมอคงรู้จักว่าอันนี้เป็นโทษในสงสารบ่ให้วิชาคนหาเกิด
ได้ในตนรู้หลังเห็นต้นทางนิพพานเจ้าไว้ ๆ แล้วจึงได้กระทำบุญอันประเสริฐ
กตเขตไว้กับตนมีผญอันมาก มิกุตา ปรรณนาอาผล ๓ สิ่งให้ได้ถึงเวียงแก้วคือ
ว่านิพพานสิ่งเดียวแล...”

(๓/๑๒/๑-๓/๑๒/๒)

ความว่า ท่านทั้งหลาย หญิงชายอันเกิดมาในโลกควรรักษาศีล ๕ ศีล ๘ ไว้
ตั้งมั่นในหลักธรรมคำสอนของบัณฑิตนักปราชญ์พระอริยเจ้า ให้บำเพ็ญศีลเป็น
ทานและให้วัตถุเป็นทาน ท่านทั้งหลายให้แสวงหาครูบาอาจารย์นักปราชญ์เพื่อ
ศึกษาธรรมอันดี ให้มีสติสมาธิอันดี ครั้นว่าได้เรียนรู้ธรรมแจ้งคำภีร์แล้วจะได้มี
ปัญญาพิจารณากิจการทั้งมวลอันควรกระทำตนด้วยรู้คุณความดี

จากข้อความที่กล่าวข้างต้นนั้นเป็นข้ออธิบายถึงภูมิปัญญาการใช้ภาษา
ในลักษณะเทศนาโวหาร ซึ่งเป็นโวหารที่กล่าวถึงคำสอนโดยจำแนกเป็นบุคลาธิษฐานและ
ธรรมาธิษฐาน เพื่อให้เห็นว่าสุวรรณจักรกุมารเป็นวรรณกรรมที่มีการใช้ภาษาเทศนาโวหาร
ได้เป็นอย่างดีอันเป็นการแสดงถึงความรู้ความสามารถของผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมและ
เป็นแบบอย่างในการรังสรรค์วรรณกรรมต่อไป

๒.๓.๔ สาธกโวหาร

สาธกโวหาร คือ การยกตัวอย่างมาอ้างเพื่อสนับสนุนเรื่องราวของ
วรรณกรรมเพื่อให้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การใช้สาธกโวหารในเรื่องสุวรรณจักรกุมาร
แบ่งเป็น ๓ ลักษณะ ได้แก่

๑) การใช้สาธกโวหารในการเปิดเรื่อง เป็นการกล่าวยกตัวอย่างในการอธิบายเนื้อเรื่องของวรรณกรรมอันเป็นโวหารประเภทสาธกโวหาร ดังเนื้อเรื่องตอนต้นได้กล่าวถึงพระภิกษุในศาลาโรงธรรมต่างสนทนาพูดคุยของบารมีของพระพันชะเถระว่าเป็นผู้มีชาติกำเนิดอันพิสดาร คือ มารดาตั้งครรภ์ไม่เหมือนคนธรรมดาทั้งนี้เป็นเพราะบุญบารมีของพระรูปนั้นดังข้อความว่า

“...เราทั้งหลายก็ควรจึงอัสจรรย์แท้แล พลันดังพรรณนาคนนี้เป็นลูกแม่หม้ายหาตัวไปได้เท่าไปกินน้ำเยี่ยววักระทิงตัว ๑ อันค้างอยู่ในฮอยตีนข้างคาย นางได้กินเท่านั้นก็ลาวทรงคัพภได้ ๑๐ เดือน ก็ประสูติออกจากท้องแม่แห่งตนแล้ว ก็ปรากฏได้ชื่อว่า พันธกุมารว่านั้นก็มิแล โส พันธกุมารโธ ส่วนว่าพันธกุมารนั้นก็เข้าบวชในศาสนาพระพุทธเจ้าเฮานี้ก็ปรากฏมียศศักดิ์มากนักก็ควรจึงอัสจรรย์แท้แล...”

(๑/๑/๒)

ความว่า ความอัสจรรย์ในชาติกำเนิดของพระภิกษุรูปหนึ่งซึ่งมารดาตั้งครรภ์ไม่เหมือนคนธรรมดา กล่าวคือ หญิงหม้ายผู้หนึ่ง ได้ค้ำน้ำปีสสาวะวักระทิงที่ค้างอยู่ในรอยเท้าข้างแล้วเกิดตั้งครรภ์และคลอดบุตรนามว่า พันธกุมาร อันว่าพันธกุมารนั้นก็เข้ามาบวชในศาสนาพระพุทธเจ้าเรานี้ก็ปรากฏว่ามีชื่อเสียงมากนัก

จากเหตุการณ์ที่เหล่าภิกษุสนทนากันนั้นเป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าเทศนาสาธกยกเอาพระชาติอดีตของพระองค์มาสั่งสอนให้เห็นถึงผลกำไรให้ทานของพระองค์เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระยาสุวรรณจักร โภธิสัตว์ ดังข้อความว่า

“...ภิกษุเว จูราภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อพระพุทธเจ้าตนชื่อว่าธรรมทัสสีเกิดมาเป็นครูแก่โลกทั้ง ๓ อันนั้น กูตถาคตนั่งยังฝั่งสร้างสมภารอันนั้นก็ได้มาเกิดในศาสนาพระพุทธเจ้าธรรมทัสสีปรากฏได้ชื่อว่า สุวรรณจักรกุมาร ก็มีแล ขตุติยเอกราชา อันว่าขตุติยราชตนเป็นพ่อก็ปรากฏชื่อว่า ขุมพูเอกราชาก็มีแล แม่แห่งท้าวตนนั้นได้ชื่อว่า สุวรรณมมาราชเทวี...”

(๑/๓/๑-๑/๓/๒)

ความว่า จูราภิกษุทั้งหลาย ในสมัยพระพุทธเจ้าพระนามว่า ธรรมทัสสีทรงเป็นครูแก่โลกทั้ง ๓ เราตถาคตได้สร้างบารมีในศาสนาพระพุทธเจ้า

ธรรมทัสสีมีนามว่า สุวรรณจักรกumar กษัตริย์อันเป็นพระราชบิดาพระนามว่า พระยาชุมพูเอกราช พระราชมารดาทรงพระนามว่า พระนางสุวรรณกุมมาราชเทวี

๒) การใช้สาธกโวหารในการดำเนินเรื่อง เป็นการยกตัวอย่างเพื่ออธิบายหรือเน้นย้ำความเข้าใจในเรื่องราวของวรรณกรรมขณะดำเนินเรื่อง ดังตอนที่นางเขมาวดีผู้เป็นมารดาได้ยกตัวอย่างสัตว์ร้ายในป่าหิมพานต์ให้นางอุมมาทนต์ฟังเพื่อโน้มน้าวให้นางเลิกล้มความคิดที่จะไปตามหาบิดาในป่าหิมพานต์ ดังข้อความว่า

“...เจ้าจักไปแค่ว่าป่าไม้คงหนาในป่าคงใหญ่เท่าแต่เจ้าอยู่เดียวไม่มีใครเป็นเพื่อนในเดือนถ้ำหิมพานต์ที่นั่น เทียนย่อมเป็นที่อยู่แห่ง หมูสัตว์เป็นคั่นว่าราชสีห์แลแรดช้าง ส่งเสียงอ้ำอมีทั้งเสือหมีและจระเข้ ย่อมกระทำร้ายแก่ฝูงคนดังหรือ ลูกชกแม่เจ้าจักไปได้แค่ว่าป่าไม้หนามหนานั่นจา ประการหนึ่งป่าหิมพานต์ที่นั่นเทียนย่อม มีจักเข็บแลเมฆม่วงงูน้อยงูใหญ่ เทียนย่อมเป็นตัวกระทำร้ายแก่คนทั้งหลายอันเข้าไปในป่าไม้นั้นทุกเมื่อแล...”

(๒/๑๐/๒-๒/๑๑/๑)

ความว่า เจ้าจะไปในป่าไม้แต่เพียงผู้เดียวไม่มีใครไปเป็นเพื่อนซึ่งในป่าหิมพานต์นั่นเป็นที่อยู่สัตว์ เป็นคั่นว่า ราชสีห์แลแรด ช้าง ส่งเสียงร้อง ไปมา มีทั้งเสือ หมี จระเข้ ย่อมกระทำร้ายแก่ฝูงคน ควรหรือที่ลูกรักจะเข้าไปในป่า นั้น ประการหนึ่งป่าหิมพานต์ย่อมมีตะขาบและเมฆม่วง งูน้อยใหญ่ย่อมทำร้ายแก่คนทั้งหลายอันเข้าไปในป่าไม้นั้นทุกเมื่อ

๓) การใช้สาธกโวหารในการจบเรื่อง เป็นการยกตัวอย่างในการจบเรื่องเพื่อเน้นย้ำและคลายปมของเรื่อง เมื่อใกล้จบเรื่องก็จะมีการอธิบายผลของการให้ทานของพระองค์จากเรื่อง สุวรรณจักรกumar ที่ทรงยกสาธกขึ้นมาเทศนาอธิบายว่าเป็นเหตุผลสนับสนุนให้พระองค์ทรงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ดังข้อความว่า

“...ส่วนว่าพระยาสุวรรณจักรเอกราชตนปาดขื่นเลือดไขมันตนออกให้เป็นทานแก่อินทราสักกะพราหมณ์วันนั้นบัพุคคลผู้ช่วยยามสามาน ลี อาหิ เหวี สมมา สมพุทฺโธ โลกนาโธ คือหากได้องค์ภูพระตถาคตตนเป็นที่พึ่งแก่โลกทั้ง

๓ คือว่า รูปโลกแล อรูปโลกแลเทวโลกในกาลบัดนี้แล...”

(๘/๒๐/๑)

ความว่า พระยาสุวรรณจักรเอกราชผู้เลื่อนเอาเนื้อเลือดไขมันตนเองให้ทาน แก่สักกะพราหมณ์นั้น ไม่ใช่บุคคลชั่วช้าสามาน ผู้นั้นคือเราพระตถาคตตนเป็นที่ ฟังแก่โลกทั้ง ๓ คือ รูปโลก อรูปโลกและเทวโลก

จากข้อความข้างตนพบว่า วรรณกรรมอีสานเรื่องสุวรรณจักรกุมาร มีการใช้สาธกโวหาร โดยเนื้อเรื่องสุวรรณจักรกุมารนั้นเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ยกสาธกขึ้น เพื่อเทศนาแก่พระภิกษุให้เข้าใจถึงผลบุญแห่งการให้ทาน

อนึ่งสุวรรณจักรกุมารมีการใช้ภาษาเชิงสาธกโวหารอันเป็นกลวิธีการ นำเสนอเรื่องราวที่มุ่งเน้นให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อความจากตัวอย่างที่ยกมาอ้างอิง เป็นการแสดงถึง ภูมิปัญญาการใช้ภาษาของปราชญ์ชาวอีสานในฐานะผู้ประพันธ์วรรณกรรม

๒.๓.๕ อุปมาโวหาร

อุปมาโวหาร คือ การใช้สำนวนภาษาเปรียบเทียบใช้คู่กับอุปไมย เพื่อ อธิบายข้อความที่เข้าใจยากให้เข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น วรรณกรรมเรื่องสุวรรณจักรกุมารปรากฏ อุปมาโวหาร ดังในตอนที่สุวรรณจักรกุมารล่ำระมั่งทองในป่าหิมพานต์ ดังตัวอย่าง

“...เจ้าสุวรรณจักรกุมารหน่อไ้ที่ก็ตีบม้ไล่ตามหลังละมั่งคำตัวนั้น ใจ๋ ๆ
 ลางเทือกก็เป็นคั้งจักจับเอา ได้ด้วยแท้ก็จับเอาได้เล่าเจ้าก็ซ้ที่บม้เลียบไปตาม
 วิสัยกำลังแห่งตนเป็นอันพลันนักอุปมาเป็นดังมีกำลังแองนักจับเอาก่อนดินแลซัด
 ไปนั้นแล ส่วนว่าเจ้าสุวรรณจักรกุมารตนนั้นอันที่บม้ไปครั้นว่าจักทัน ส่วนว่า
 ละมั่งคำก็ฮีบเที่ยวไวขนาดแล่นไปก่อนหน้าส่วนว่าเสนารี่พลทั้งหลายก็ลวดบ่อาจ
 จักทันตนได้...”

(๔/๗/๑)

ความว่า สุวรรณจักรกุมารก็รีบควมม้าตามหลังละมั่งทองด้วยความเร็ว เปรียบเหมือนจับก่อนดินขว้างไป สุวรรณจักรกุมารก็เร่งควมม้าเร็วจนเหล่าทหาร ตามไม่ทันสักคน

จากข้อความข้างต้นข้อความว่า “มีกำลังแองนักจับเอาก่อนดินแลซัดไป” เป็นอุปมาที่ขมาเปรียบและ ข้อความ “เจ้าก็ซ้ที่บม้เลียบไปตามวิสัยกำลังแห่งตนเป็น อันพลันนัก” เป็นอุปไมยซึ่งเป็นข้อความที่ถูกเปรียบเทียบ

อุปมาโวหารปรากฏในสุวรรณจักรกumar มีเพียงหนึ่งแห่งทั้งนี้เพราะ
วรรณกรรมอีสานประเภทร้อยแก้ว นี้มักนิยมการใช้ในการเทศนาของพระสงฆ์ดังนั้นการใช้
ภาษาจึงเน้นการพรรณนาและบรรยายมากกว่าอุปมาจึงพบว่าการใช้โวหารอุปมานั้น
มีปรากฏน้อยมากในวรรณกรรมเรื่องนี้

สรุปได้ว่า วรรณกรรมอีสานเรื่อง สุวรรณจักรกumar ปรวิวรรตจากอักษร
ธรรมอีสานเป็นอักษรไทยราชการเพื่อเป็นแนวทางในการปรวิวรรตวรรณกรรมอีสานและเพื่อ
เผยแพร่วรรณกรรมอีสานเรื่องสุวรรณจักรกumar แก่ผู้สนใจ นอกจากนี้ยังมีศิลปะการใช้ภาษา
เพื่อให้เกิดอารมณ์แก่ผู้อ่านและผู้ฟัง โดยมีการใช้คำและโวหารที่มีการเลือกเฟ้นภาษาเพื่อ
ปรุงแต่งให้เกิดความงามด้านภาษาและน้ำเสียงอย่างชัดเจน ผู้ประพันธ์ได้สร้างมโนภาพ
ให้แก่ผู้อ่าน โดยอาศัยการใช้คำ การใช้ภาษาในการประพันธ์และโวหาร แสดงถึงภูมิปัญญา
ของผู้ประพันธ์ในการใช้ภาษาที่มีศิลปะทำให้มีผู้ชื่นชอบวรรณกรรมเรื่องนี้เห็นได้จาก
การแพร่หลายของวรรณกรรมเรื่องนี้มีอยู่ทั่วไปในภาคอีสาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY